

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

**Etická východiska jednání rodičů při úpravě poměrů
k nezletilým dětem**

Vedoucí práce: doc. Ing. Mgr. Tomáš Machula, Dr., Ph.D., Th.D.

Autor práce: Kateřina Tůmová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3. / forma kombinovaná

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

24. 3. 2011

.....
Kateřina Tůmová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Mgr. Tomášovi Machulovi, Dr., Ph.D., Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah:

Úvod.....	6
1. Pojetí člověka.....	8
1.1. Rozlišení pojmů člověk a osoba.....	8
1.2. Různé definice osoby.....	9
1.3. Rozlišení podle Locka.....	9
1.4. Rozlišení podle Quinna.....	10
1.5. Rozlišení podle W. Norrise Clarka.....	10
1.5.1. Vědomí sebe sama - díky němuž může osoba smysluplně říci „já“.....	10
1.5.2. Sebevlastnictví skrze svobodu.....	11
1.5.3. Shrnutí sebevlastnictví.....	11
1.5.4. Osoba jako sebesdílející se a vztažná.....	12
1.5.5. Vývoj osobnosti díky vztahovosti.....	12
1.6. Rozlišení podle Anzenbachra.....	13
1.6.1. Socialita a společnost.....	13
1.6.2. Rodina – nejvyšší sázka naší kultury.....	13
1.6.3. Ohrožení rodinného systému.....	14
1.7. Cesta zralosti k mravnímu rozhodování.....	15
2. Soudobé etické směry v jednání lidí.....	16
2.1. Vznik demokratického společenství.....	16
2.2. Základ veškeré civilizace.....	16
2.3. Vznik utilitarismu.....	17
2.3.1. Rozhodování lidí kolem nás.....	17
2.4. Příchod individualismu.....	18
2.5. Místo povinnosti – hédonismus.....	19
2.5.1. Paradox hédonismu.....	19
2.6. Hodnocení jednání podle následků.....	19
3. Studium spisů sociálně právní ochrany dětí – OSPOD.....	20
3.1. Termín „úprava poměrů“.....	21
3.2. Právní normy ČR a podstatná hlediska pro výkon OSPOD.....	21
3.3. Rozchodem rodičů dochází k závažným změnám.....	22
3.4. Kazuistiky.....	23

3.4.1. Příběh Viktorie a Natálie.....	23
3.4.2. Příběh Matyáše.....	23
3.4.3. Příběh Alana.....	26
3.4.4. Shrnutí kazuistik.....	29
3.4.5. Ještě jeden komplikovaný příběh.....	31
3.5. Osobnostní předpoklady sociálního pracovníka.....	32
3.6. Studium opatrovnických spisů OSPOD.....	32
3.6.1. Schválení dohody rodičů.....	33
3.6.2. Rozhodnutí soudu o úpravě poměrů.....	33
3.6.3. Zpětvzetí návrhu.....	33
3.6.4. Změna výchovy.....	34
3.6.5. Úprava styku.....	35
3.6.6. Předběžná opatření.....	35
3.6.7. Tabulka.....	36
3.6.8. Grafy: vyjádření výsledků v procentech.....	37
4. Shrnutí výzkumu.....	40
4.1. Případy podobné malému Alanovi.....	40
4.2. Podobné osudy dětí, jako prožívá Matyáš.....	40
4.3. Nejpočetnější způsob řešení úpravy poměrů.....	41
Závěr.....	42
Seznam použitých zdrojů.....	43
Abstrakt.....	44
Abstract.....	45

Úvod

V sociální práci a v pomáhajících profesích vůbec, je důležité znát podstatu bytosti, které se snažíme pomáhat. Je potřebné ptát se na rozdíly mezi pojmy člověk a osoba, od které vyžadujeme daná práva a povinnosti. Porovnávat různá pojetí osoby od předních filosofů, zastávající jednak exklusivistický, také inkluzivistický postoj, abychom mohli sami zaujmout východisko pro své jednání pomáhajícího. Uvědomujeme si důležitost vztahovosti osoby ke svému okolí. Jedině tak, že člověk naváže vztah k blízkým osobám, může být sám probuzen a dospět tím k vlastnímu sebe uvědomění. Dospívající musí také dojít k sebe potvrzení a nalezení svého místa v širším a komplexnějším rámci vztahů dospělého světa. Lidská bytost musí projít složitým vývojem, aby o sobě mohla smysluplně říci já. Dnešní svět naše nejbližší okolí, tedy rodinu, staví před různé překážky. Rodinný dílčí systém je dnes ohrožován ze dvou stran. Na jedné straně ze strany ostatních dílčích systémů. V tomto smyslu se mluví právem o „strukturální bezohlednosti hospodářství státu“ vůči rodině. Na druhé straně mají právě v této oblasti důležitou úlohu osobní světonázorové či mravní postoje. Zdařilý rodinný život předpokládá ochotu a schopnost vztahu jednak vůči partnerovi, jednak vůči dětem. I když to přináší radost a naplnění, vyžaduje to také odpovědnost, námahu a obět'. Zdar rodiny tak podstatně závisí na mravním profilu obou partnerů.

Je nutné si uvědomit současná etická východiska lidí, podle jakých pravidel dnešní rodiče jednají. K tomu je zapotřebí poohlédnout se do minulosti, jak vznikla demokratická společnost a jaký etický směr pomohl překlenout mravní rozpory v novém společenství, a to utilitarismus. Při hledání, podle jakých zákonů lidé jednají, musíme zmínit hédonismus, tedy směr upřednostňující především prožití slastného života, před povinnostmi. Dále nelze vynechat dnes všudypřítomný individualismus, nastínit jeho klady, ale také zápory. S těmito znalostmi se můžeme pustit do praktického hledání etického jednání rodičů, a to v situaci, kdy tito procházejí nebo již prošli rozchodem. Uvědomujeme si, že každé dítě vstupuje do života skrze rodinu, která stojí na dvou pilířích: matce a otci. Tam, kde jeden z nich chybí, je životní start u těchto dětí ohrožen či alespoň velmi ztížen.¹ Jestliže už k rozchodu muselo dojít, mělo by se jednat o klidný rozchod dvou lidí, jejichž vztah přestal mít smysl, ale kteří jsou schopni své děti i sebe uchránit před závažnými psychickými traumaty a jejich následky. Na otázku, na jaké úrovni jsou rodiče schopni zvládnout tak závažný zlom v životě, jakým je rozvod, je

¹ Srov. Eduard Bakalář a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, Karolinum, Praha 2006, s.9.

možné najít odpověď nahlédnutím do opatrovnických spisů na oddělení sociálně právní ochrany dětí – OSPOD. V těchto spisech, kde byl OSPOD ustanoven opatrovníkem dětí, jsou uloženy rozsudky okresního soudu, řešící úpravu poměrů nezletilých a jejich rodičů. Studium spisů za období pěti let, lze dospět k zajímavým zjištěním, které mohou dále sloužit při výkonu pomáhající profese.

Moje bakalářská práce je rozdělena do čtyř částí. V první části si kladu za cíl objasnit rozdílné rozlišení pojmů lidské bytosti od různých filosofů. Vyzdvížena je důležitost vztahovosti a sociality pro morální vývoj člověka.

Ve druhé části se zabývám dnešními etickými směry ve společnosti. Vznikem demokratického zřízení, utilitaristickým pojetím. Také popisuji individualismus a hedonismus. Tyto tři etické směry následně spatřuji ve třetí části v konkrétním jednání rodičů, kteří se rozhodli své konflikty řešit rozvodem či rozchodem. V části shrnující kauzistiky hodnotím jednání dospělých, při úpravě poměrů ke svým dětem.

Cílem třetí části je odpovědět na otázku, jakým způsobem rodiče jednají při úpravě poměrů ke svým dětem. Hledala jsem v celkem 930 opatrovnických spisech v jednom okresním jihočeském městě. Ve sledovaném období od roku 2006 do 2010, jsem ve spisech studovala rozsudky okresního soudu, kterými byla vyřešena úprava poměrů k nezletilým dětem. Dále jsem studovala navazující rozhodnutí soudu, ukazující na problémy v komunikaci mezi rodiči. V přehledných grafech jsem znázornila, jaké rozsudky se ve spisech OM (ochrana mládeže) vyskytují. Jednotlivé způsoby řešení úpravy poměrů k nezletilému dítěti jsem podrobně popsala.

Čtvrtá část shrnuje celkové výsledky studie a popisuje, jak se dnešním rodičům, kteří se ocitají před rozchodem či rozvodem, daří řešit otázku výchovy svých dětí.

V praktické práci s lidmi, jako je sociální práce nebo psychologické poradenství apod., se velmi často objevuje celá řada etických otázek. Každý sociální pracovník si musí uvědomit, jak je důležité reflektovat teoretické předpoklady svých vlastních etických postojů. Jen tak lze dospět k zralým rozhodnutím, která nejsou slepě přijímána z popudu externí autority, ale jsou vnitřně osvojená a angažovaně přijatá. Jako nejzákladnější předpoklad pro výkon sociální práce je znalost morálního vývoje člověka. Je zapotřebí zkoumat celkové pojetí člověka.²

1. Pojetí člověka

Jedním z důležitých předpokladů našich etických intuicí může být pojetí člověka. V této oblasti lze najít jedno důležité rozlišení. Je jím jednak člověk jako bytost patřící do určitého druhu, jednak jako bytost, již přísluší práva a povinnosti. Toto rozlišení bývá často popisováno jako:

- Člověk (biologický druh homo sapiens)
- Osoba (jedinec, který má svá nezadatelná práva)

1.1. Rozlišení pojmů člověk a osoba

Extenzi neboli rozsah pojmu „člověk“ nebo „lidská bytost“ lze určit poměrně snadno a nepředstavuje větší problém. Bez obtíží ho můžeme vymezit například jako všechny bytosti, které mají příslušnou genetickou charakteristiku.

S určením extenze pojmu „osoba“ je to již komplikovanější. V dějinách existovala celá řada demarkačních linií mezi lidmi, kteří nezadatelná práva mají, a těmi, kteří je nemají, čili mezi lidmi, kteří osobami nejsou, a těmi lidmi, kteří osobami jsou. Příkladem může být upření osobního charakteru otroků, žen, černochů, Židů, mentálně postižených apod. (V současnosti je tento problém také velmi živý. Týká se hlavně otázky osobního charakteru lidských embryí, lidí mentálně těžce handicapovaných nebo lidí umírajících.)

Zmíněné otázky jsou samozřejmě pro drtivou většinu lidí vysoce citlivé. Zdaleka nejsou jen intelektuální hádankou nebo věcí ryze rozumové argumentace. Uplatňují se zde i faktory kulturní, emoční, zkušenostní nebo náboženské. Při vytváření si vlastního postoje je tedy rozumová argumentace pouze jedním z mnoha kamínků v mozaice,

² Sociální práce/Sociálna práca 2/2006, s. 102.

nicméně kamínkem velmi důležitým. Na to ukazuje i skutečnost, že již několik desetiletí se o této problematice vede velice živá diskuse. Orientuje se hlavně na otázku statusu lidského embrya a v poslední době i na problematiku genetických modifikací člověka.³

1.2. Různé definice osoby

Zůstaňme u předpokladu, že práva (a s nimi spojené povinnosti) se týkají pouze osob. Východiskem všech definic osoby je pojetí osoby jako subjektu základních lidských práv a s tím spojených povinností. Nejvýznamnějším rysem osoby, na kterém se všechny její definice shodují, je vlastnictví základních a nezadatelných lidských práv.

Rozlišujeme v podstatě dvě pojetí:

Inkluzivistické pojetí osoby považuje pojmy člověka a osoby za koextenzivní (každý člověk je osobou).

Exkluzivistické pojetí osoby odmítá koextenzivitu pojmů člověka a osoby (ne každý člověk je osobou).

První pojem osoby rozsahově ztotožňuje s pojmem člověka, kdežto druhé ji naopak rozrůžňuje. Boethius ve své definici říká, že osoba je *individuální substance rozumové přirozenosti*. Vychází z realistického pohledu na přirozenost této substance. Jestliže se soustředíme na lidskou přirozenost, pak obvykle dojdeme k inkluzivistickému pohledu na osobu.

Mezi filosofy se setkáváme s různými rozlišeními pojetí osoby. Vybírám do své práce názory těch myslitelů, které považuji za typické, buďto pro inkluzivistické, či exkluzivistické pojetí.

Mezi exkluzivisty se řadí John Locke, také Warren Quinn.

1.3. Rozlišení podle Locka

Britský empirik John Locke od sebe zásadně odlišil pojem „člověka“ a pojem „osoby“. „Člověk“ je podle něj definován jako jeden z řady biologických organismů, kdežto osoba je: *...myslící, inteligentní bytost, která má rozum a přemýšlí, je schopná o sobě uvažovat jako o sobě samé, jako o téže myslící věci v různých dobách a na různých místech, a to činí pouze díky tomu vědomí, které je neoddělitelné od myšlení a které, jak se mi zdá, je pro ně podstatné.(...) Neboť pouze v tom, že vědomí doprovází myšlení vždy a*

³ Sociální práce/Sociálna práca 2/2006, s. 102-103.

že právě ono působí, že každý je pak tím, co nazývá „vlastní já“, čímž se odlišuje od všech dalších myslících věcí, pouze v tom spočívá osobní identita, tj. totožnost rozumem vybavené bytosti.

1.4. Rozlišení podle Quinna

Další exkluzivista Warren Quinn rozlišuje mezi *lidským organismem* a *lidskou bytostí*, což obsahově odpovídá výše zmíněnému rozlišení mezi člověkem a osobou, protože Quinnova *lidská bytost* je nositelem práv, čili v naší terminologii osoba. Za lidskou bytost pak považuje to, co vykazuje určitou vývojovou úplnost. Důležitým kritériem je zde používání osobních zájmen, především toho nejdůležitějšího, tedy „já“.⁴

Diskuse o tom, zda je ta či ona bytost subjektem určitých základních práv, v první řadě práva na život, je bezpochyby nesmírně důležitá. Ti, kteří se pohybují v oblasti, kde se tyto otázky prakticky řeší, a kteří mají vliv na přímé jednání s druhými lidmi, potřebují kriticky reflektovat své předpoklady, z nichž vycházejí.⁵

1.5. Rozlišení podle W. Norrise Clarka

Myšlení W. Norrise Clarka představuje inklusivistické pojetí osoby. Během své činnosti se zabýval filosofickou analýzou osoby podle Tomáše Akvinského. Ve své práci rozvinul některé implicitní principy sv. Tomáše, čímž Tomášův odkaz posunul kupředu pro současnou diskuse.

1.5.1. Vědomí sebe sama - díky němuž může osoba smysluplně říci „já“.

U lidské osoby nezačíná rozumové vědomí aktem, ale potencií, takřkajíc ve tmách. Musí být jaksi nastartováno zvnějšku. Nejprve pohybem k materiálnímu světu, a poté, co bylo aktualizováno podnětem vznikajícího smyslového poznání a rozumové odpovědi na něj, návratem ke svému vnitřnímu duchovnímu zdroji a nahlédnutím sebe-přítomnosti. Jako Šípková Růženka musíme být nejprve zasaženi podnětem zvenčí, a poté se teprve můžeme probudit a uvědomit si sebe sama. Tento proces probouzení se od skrytého k výslovnému vědomí sebe sama se v našem životě odehrává pomalu, v průběhu několika let. A zdá se, že výslovné „probuzení se“ k vědomí sebe sama vyjá-

⁴ Srov. Sociální práce/Sociálna práca 2/2006, s.104-105.

⁵ Srov. Sociální práce/Sociálna práca 2/2006, s. 108.

dřenému zájmem „já“ může proběhnout pouze za pomoci jiného člověka, který k nám přistupuje s láskou, nakládá s námi jako s osobou a zve nás do vztahu „Já – Ty“.

Nejprve tedy musíme vyjít do vnějšího světa, a to především směrem k druhým osobám, a poté se navrátit do svého středu s novou schopností uvědomit si sebe sama jako osobu. Nejprve je zde vztah k druhým, poté následuje uvědomění si sebe sama jako osoby. Proces pak pokračuje dospíváním, kdy se adolescent pokouší odlišit od svých rodičů a najít si vztah k vrstevníkům, zvláště k osobám opačného pohlaví. Poté nastupuje dospělost a pak získávání zkušeností, jejich promýšlení a přijímání odpovědnosti za své vlastní skutky až k plnému vědomí vlastní jedinečné personality, tedy objevení toho, „kdo jsem“, jako jedinečné a svébytné osoby žijící mezi jinými osobami. Tento proces probíhá v ideálním případě po celý náš život, jako by se postupně odkrývaly další a další stránky našeho „já“, které byly dříve skryté.⁶

1.5.2. Sebevlastnictví skrze svobodu

Druhý způsob sebevlastnictví příslušející osobnímu bytí se týká řádu činnosti a dosahuje se sebeurčením, tj. vládou nad svými skutky díky svobodě vůle. To umožňuje osobě říci: „Já jsem odpovědná za tyto skutky.“ Morální odpovědnost bezprostředně plyne z tohoto sebevlastnění skrze svobodu. „Já“ osoby je v odpovědnosti za skutek jakožto morálně hodnotitelný. „Já jsem to udělal – omlouvám se – zasloužím si pochvalu nebo výčitku“, vždy jsem to já, ne nějaký nevědomý podnět, tlak prostředí nebo společnosti, tedy něco vnějšího, co mě ovládá (ať už něco vznešeného nebo nízkého, dobrého nebo špatného).⁷

1.5.3. Shrnutí sebevlastnictví

Sebevlastnictví je projevem na úrovni vědomé zkušenosti jednoho ze dvou doplňujících se pólů základní ontologické struktury osoby, jednak v-sobě-bytí neboli substanciality, kterou se osoba ukazuje jako vymezený, autonomní, sebe-vládoucí morální subjekt, jednak bytí ve společenství jiných osob a všech jsoucn. Právě zde spočívá jedinečná vnitřní hloubka soukromí a niternosti osobního „já“, která není převoditelná na žádný z vně směřujících vztahů a bez které tyto vztahy ztrácejí své bytostné základy. Vždyť kdyby někdo neměl jakési vymezené „já“, které by dával nebo sdílel, a jakési vědomé vlastnictví sebe sama, jak by se mohl „dávat druhému“ v přátelství a lásce, kte-

⁶ W. Norris Clarke, *Osoba a bytí*, Kristal OP, Praha 2007, s. 53,54.

⁷ W. Norris Clarke, *Osoba a bytí*, Kristal OP, Praha 2007, s. 56.

ré tak výmluvně popisuje fenomenologická analýza? A podobně, mohlo by skutečně být nějaké jiné „já“, které by tyto naše dary přijímalo?

Toto uvědomění si vlastní jedinečnosti a vnitřní hloubky je důležité i pro vnímání vlastní hodnoty a důstojnosti jako ochrany proti nezdravému pocitu ztráty vlastní identity a splývání s jinými. Takové pocity nás vedou k netečnosti k tomu, co od nás jiní lidé očekávají, a nakonec i ke ztrátě jakéhokoli uvědomění si, „kdo vlastně jsme“.⁸

1.5.4. Osoba jako sebesdílející se a vztažná

Osoba, jako každé jiné reálné jsoucno, je živou syntézou substanciality a vztažnosti, kde je vztahová část stejně důležitá jako substanciální část, protože „já“ jakožto substance může aktualizovat svou potencialitu a naplnit tak své určení pouze skrze vztahovost.⁹

Sv. Tomáš velmi zřetelně zdůrazňoval, že lidé mají společenskou přirozenost, navzájem se potřebují v uspořádaných společenských strukturách, aby patřičně rozvinuli a uspokojili všechny své potřeby. Nacházíme u něj i hezký obrat vyjadřující spontánní přirozenou radost z lidského společenství: „Člověku je přirozené těšit se ze společného života“.¹⁰

1.5.5. Vývoj osobnosti díky vztahovosti

Z toho, co o společenské povaze osoby člověka věděli už staří myslitelé, a z toho, co jsme se od té doby naučili, je zřejmé, že veškerý vývoj osobního života se odvíjí díky aktivnímu dialogu v neustále rostoucí síti vztahů k jiným osobám a k širšímu okolnímu světu. Během svého růstu získává dítě sebedůvěru a chápání vlastní hodnoty v odpovědi na milující péči a starostlivost svých rodičů, své rodiny i kamarádů, včetně všech možností pokřivení a chyb v těchto vztazích, které při formaci vztahu osoby k sobě samé i ke světu často zanechávají trvalé stopy pozitivního i negativního rázu. Dospívající osoba proto musí zápasit o nalezení své vlastní identity odlišné od identity rodičů, musí si budovat vztahy ke svým vrstevníkům, zvláště k opačnému pohlaví. Dospívající musí také dojít k sebezpotvrzení a nalezení svého místa v širším a komplexnějším rámci vzta-

⁸ W. Norris Clarke, *Osoba a bytí*, Kristal OP, Praha 2007, s. 64,65.

⁹ W. Norris Clarke, *Osoba a bytí*, Kristal OP, Praha 2007, s.70,71

¹⁰ W. Norris Clarke, *Osoba a bytí*, Kristal OP, Praha 2007, s.72

hů dospělého světa s jeho stále širšími společenskými skupinami a možnostmi frustrace, odcizení a osamění.¹¹

1.6. Rozlišení podle Anzenbachra

Rakouský filosof Arno Anzenbacher podal o problému člověka celkový přehled. Zde uvádím jeho vysvětlení pojmů ohledně rodiny a vztahovosti.

1.6.1. Socialita a společnost

Lidské „bytí ve světě“ je *spolubytí*, tedy bytí s jinými lidmi. Hodnoty a cíle, v nichž se člověk rozvíjí a uskutečňuje, můžeme realizovat jen v komunikaci a kooperaci s druhými lidmi. Dějiny, v nichž člověk individuálně žije, jsou vždy už také dějiny sociální, státní, kulturní a nakonec světové dějiny lidstva. Můžeme rozlišovat dvě oblasti lidského spolubytí:

Komunikace – zde jde o obsáhlou oblast interpersonálních, mezilidských setkání a vztahů. Lidé vstupují do komunikace jako Já a Ty. Mluví spolu, uznávají se vzájemně jako lidé, řeší konflikty a tak tvoří společenství.¹²

Kooperace – zde jde o sociální interakci, event. o sociální skutečnost v užším smyslu, tj. o vzájemné působení, které je trvale ustavené, zpevněné v instituci a zaměřené kooperativně k nějakému cíli. Jde o sociální skutečnost jako objektivní útvar, jako *společnost*.

Příčiny a cíle, které vedou k tomu, aby lidé vstupovali do sociální interakce, zjevně vyplývají nutně ze sociality člověka, neboť se s nimi v různých podobách setkáváme ve všech společnostech. Jako základní sociální interakci vnímáme oblast rodinnou. Je základní v tom smyslu, že řídí, institucionalizuje a zabezpečuje další život společnosti, její reprodukci a socializaci dětí (alespoň v její první fázi). Mimoto je základem příbuzenských vztahů, jež stabilizují základ společnosti vzájemnou pomocí a péčí.¹³

1.6.2. Rodina – nejvyšší sázka naší kultury

Rodina se vyvinula v relativně autonomní oblast interakce, odlišnou od ostatních dílčích systémů. Předmoderní rodina ve formě *celého domu* byla pospolitost, v níž spolu s nukleární rodinou žily i jiné osoby, naproti tomu socioekonomický vývoj vedl ke stále větší dezintegraci funkcí a tím k funkční specializaci rodiny jako nukleární rodiny. Pro

¹¹ W. Norris Clarke, *Osoba a bytí*, Kristal OP, Praha 2007, s. 73-74.

¹² Arno Anzenbacher, *Úvod do filosofie*, Portál, Praha 2004, s. 249.

celkový sociální systém je velmi důležité, jak je tento malý, osamostatněný sociální útvar *nosný a stabilní*. Neboť úkoly, na něž je rodina specializována, mají pro společné dobro nezbytnou funkci, pro niž není k rodině žádná uspokojivá alternativa.

Rodina jako manželská rodina má jako základ *manželství ženy a muže*. Manželství humanizuje lidský potenciál sexuality tím, že mravně a právně realizuje její smysl, zaměřený na vztah a plodnost: Integruje sexualitu do natrvalo ustaveného institucionálního životního společenství, založeného na lásce a věrnosti.

Toto společenství je zároveň otevřeno pro děti, které v něm nacházejí bezpečí, lásku a výchovu. Pochopíme-li sexualitu v jejím plném osobním dosahu, vidíme, že manželský vztah ženy a muže a vztah mezi rodiči a dětmi tvoří nelibovolný personální útvar, který má charakter *konstanty lidství*. Funkčnost a stabilita manželství je tedy fakticky „nejvyšší sázkou naší kultury“.

1.6.3. Ohrožení rodinného systému

Rodinný dílčí systém je dnes *ohrožován ze dvou stran*. Na jedné straně ze strany ostatních dílčích systémů, které ve svých autopoiésích často neberou ohled na požadavky rodiny. V tomto smyslu se mluví právem o „strukturální bezohlednosti hospodářství státu“ vůči rodině.¹⁴

Profesně požadovaná flexibilita a mobilita většinou nebere ohled na rodinné požadavky. To vede především u žen, ale stále více i u mužů k těžkým problémům slučitelnosti rodiny a povolání.

Na druhé straně mají právě v této oblasti důležitou úlohu *osobní světonázorové či mravní postoje*. Zdařilý rodinný život předpokládá ochotu a schopnost vztahu jednak vůči partnerovi, jednak vůči dětem. I když to přináší radost a naplnění, vyžaduje to také odpovědnost, námahu a oběť. Zdar rodiny tak podstatně závisí na mravním profilu obou partnerů. K tomu přistupuje otevřený *problém rolí* podle pohlaví. Tradiční přidělení rolí přestalo být do velké míry přijatelné, a tak je věcí partnerů, aby si dohodli rozdělení rolí podle svého uvážení. To často vede ke konfliktům a přispívá k labializaci rodiny.¹⁵

¹³ Srov. Arno Anzenbacher, *Úvod do filosofie*, Portál, Praha 2004, s. 250.

¹⁴ Srov. Arno Anzenbacher, *Úvod do filosofie*, Portál, Praha 2004, s. 261.

¹⁵ Srov. Arno Anzenbacher, *Úvod do filosofie*, Portál, Praha 2004, s. 262.

1.7. Cesta zralosti k mravnímu rozhodování

Mravní rozhodování dospělého jedince předpokládá jeho autonomii. Autonomií rozumíme, že člověk má možnost uplatnit určitý ideál (mravní hodnotu) v situaci volby. Buď je zcela nezávislý na jakémkoliv vnějším nátlaku, na jakékoliv vnucené a osobně nepřisvojené autoritě – např. na vlivu druhého člověka, skupiny lidí či institucí. Nebo tuto závislost a její míru vědomě přijímá za svou. Tento postoj lze vyjádřit například takto: „Rozhoduji se sám a vím, proč se rozhoduji právě takto a ne jinak, znám a dokážu sdělit (a možná i obhájit) důvody, které mne v této situaci vedly právě k tomuto rozhodnutí, které považuji za dobré nebo nejméně zlé.“¹⁶

Vzhledem k tomu, že mravní ideály na rozdíl od právních norem nejsou vynutitelné, vyžadují na straně mravně jednající osoby určitou zralost. Vyjadřují svobodnou či lépe postupně se osvobozující osobnost, tvořící vlastní morální úsudky. Vyžadují jedince, který nejen reflektuje, ale též ovládá různá vnější i vnitřní „tíhnutí k určitému chování“. Rozumí a určitým způsobem také ovládá své motivace, které pocházejí buď z vnitřního údelu daného biologicky, např. dědičností, nebo pocházejí z vlivů prostředí. A je si alespoň částečně vědom jejich působení na své chování.¹⁷

Ukazuje se, že tato zralost ovšem není ničím jednou provždy či od počátku daným, ale je spíše „procesem stávání se sebou samým ve vlastním životním příběhu“, procesem zrání člověka k stále větší autonomii, s tím, že někdy se morální vývoj jedince může i rozkolísat či zastavit. K mravnímu soudu dozrává dospělý člověk cestou postupného vývoje a růstu. Jedinec si uvědomuje potřebu stále větší autonomie cestou učení, prostřednictvím kulturních a morálních tradic, které si má osvojit, a zároveň dozrává k jednotlivým výkonům, které obecně odpovídají věkové skupině, ve které se nachází. Morální vývoj však zároveň odráží jeho jedinečný životní příběh, setkání s druhými uprostřed dějinných událostí – konkrétní rodiny, generace i politické reality.¹⁸

Motivace konkrétního morálního postoje a vlivy na něj působící tedy představují složitý komplexní soubor jevů. Morální vývoj osobnosti, například podle Fuchse znamená, že se člověk během svého života přizpůsobuje okolnímu prostředí, vrůstá do společenských vztahů a zároveň nalézá sebe sama jako aktivního účastníka v životě s druhými a pro druhé. Postupně se osvobozuje od toho, co překáží jeho schopnosti při-

¹⁶ Ondřej Fischer, *Etika pro sociální práci*, Jabok, Praha 2008, s. 29.

¹⁷ Srov. Ondřej Fischer, *Etika pro sociální práci*, Jabok, Praha 2008, s. 30.

¹⁸ Srov. tamtéž

jmout nejprve alespoň jednoho blízkého člověka za rovnocennou bytost se stejnými potřebami, jaké má sám, a posléze další lidi a úkoly, za něž zodpovídá. Postupně prožívá a uvědomuje si, že obohacení osobnosti nevychází jen z přijímání, ale též z dávání, a že toto postupné překonávání přirozeného egoismu pro něj nemusí být ohrožující. Člověk si tak na základě svého osobnostního vývoje, v němž se mísí jeho vlastní aktivita i přijímání a reagování na vhodné podněty z prostředí, rozšiřuje svůj svět vztahů a odpovědnosti za něj a zároveň si také uvědomuje a přijímá možnosti a deficity své vlastní svobody. V konkrétním jednání hrají roli nejen vědomé motivy, ale též nevědomá „tíhnutí“, která mohou konkrétní mravní čin významně ovlivňovat, např. motivy moci, sebelásky, morální nadřazenosti či naopak komplexů, které mohou mít svůj původ v raném dětství.¹⁹

2. Soudobé etické směry v jednání lidí

Jestliže chceme zkoumat jednání dnešních lidí, je nutné přihlédnout i k době, ve které žijeme. Následující část mé práce se snaží objasnit současná východiska jednání mezi lidmi. Pro objasnění dnešního chápání společnosti je potřeba vrátit se zpět do minulosti.

2.1 Vznik demokratického společenství

Z Velké francouzské revoluce vyšlo nové pojetí národa, už ne jako souhrn všech poddaných jednoho vladaře, nýbrž jako společenství svobodných a rovnoprávných občanů, kteří si jsou vědomi své sounáležitosti. To je smysl velkého zkratkovitého hesla, *svoboda, rovnost, bratrství!* Bylo to opojné heslo, které otevíralo Evropě nové obzory, avšak tak jako všechno nové problematizovalo tradiční ospravedlnění pravidel soužití.

2.2 Základ veškeré civilizace

Veškeré soužití, veškerá civilizace se zakládá na ochotě nadřadit dlouhodobě společné potřeby bezprostředním sobeckým přáním jedinců, aniž bychom připravili jedince o jeho svébytnost. S novým pojetím společnosti jako „národa“, společenství svobodných a rovnoprávných jedinců, odpadá představa tradiční vrchnosti „z Boží milosti“. Nikdo tu nemá boží oprávnění. Proč tedy poslouchat? Na to evropské myšlení odpovědělo myšlenkou *společenské smlouvy*.²⁰ Ač základem soužití je přirozený zákon

¹⁹ Ondřej Fischer, *Etika pro sociální práci*, Jabok, Praha 2008, s.31-32.

²⁰ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s. 26.

v nás, přece potřebujeme společenskou smlouvu, jako morální zákon, který stanoví požadavky pro jednání v konkrétních běžných a méně běžných životních situacích.²¹

2.3 Vznik utilitarismu

V revoluční době 19. století vznikl utilitarismus. Byla to doba, která sebe sama vnímala jako věk pokroku, věk nadějně vědy oproti pověře, věk demokracie. Nový věk potřeboval nový mravní řád, novou etiku. Utilitarismus se prostě jevil jako etika budoucnosti, etika vědy proti pověře a součást veliké naděje, že lidstvo vstupuje do nového věku jasu, rozumu a pokroku.²² Šlo o to, aby se co nejvíce lidem dařilo dobře, aby co nejméně lidí trpělo. Konejte dobro, protože je dobré, nic víc, nic méně.²³

Síla utilitarismu není v tom, že by poskytoval bezmyšlenkovitý kalkul k rozlišování dobrých a špatných činů, nýbrž že poskytuje celkovou morální orientaci. Dobrý je život se vším, co obnáší a špatné je vše, co jej ničí.²⁴

Utilitaristé druhé generace přijali novou zásadu největšího dobra: jednej tak, aby z tvého jednání vzešlo co největší množství co nejvyššího dobra a co nejmenší množství zla pro co největší počet cítících subjektů. Položili základy kultivované moderní společnosti, kterou dnes spojujeme s demokracií. Je to pojetí společnosti, která aktivně usiluje o to, aby všem svým členům zajistila rovnoprávné předpoklady důstojného lidství, osobní bezpečí, spravedlnosti, zdraví, vzdělání.²⁵

2.3.1 Rozhodování lidí kolem nás

Konejte dobro, protože je dobré. Toto je zjevné v nadhledu vědce, kterého se jednotlivá rozhodnutí osobně netýkají. Jenže v konkrétním rozhodování nestojíme v nadhledu. Rozhodnutí se nás týká, jsme na něm účastní. Všichni žijeme obklopeni lidmi, kteří jednají jinak. Ošetřovatelé, ekologové, pracovníci Diakonie... Nejsou zvláštní. Jen mají širší citový rozhled. Dovedou se radovat s druhými, cítit jejich bolest. I oni jsou ve středu svého rozhodování, do kterého dovedou zahrnout všechny, kdo se radují a kdo trpí. Docela podle utilitaristické etiky.

Takovéto jednání není samo sebou. To vyžaduje výchovu, vyžaduje to určitý osobní postoj. Je to otázka učení se soucitu a spolucítění, otázka návyků a postojů ve

²¹ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s. 36.

²² Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s. 145.

²³ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s. 146.

²⁴ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s. 147.

²⁵ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s. 149.

vztahu ke světu a k druhým. V naší společnosti je to i otázka úsilí, protože její celkové komerční zaměření, především reklama, nás všechny vychovává ke krátkozrakému sobectví.²⁶

Také Kant vychází z předpokladu, že mravní jednání a souzení není věcí libovolného rozhodnutí či osobního pocitu, stejně jako v něm nejde o původ, takt či naučnou konvenci. Domnívá se, že lidské jednání je podřízeno jistým posledním závazkům, kvůli jejichž dodržování jsme druhými i sebou samými voláni k zodpovědnosti.²⁷

2.4 Příchod individualismu

Zastánci kvalitativního utilitarismu poskytli evropské společnosti na dvě stě let základní morální orientaci, která se začala hroutit až s nástupem sobectví na konci 20. století.²⁸

A je to zhruba dvě stě let, co sociologové zároveň vítají a zároveň varují před důsledky příchodu individualismu. Individualismus je dobrá věc, protože člověka osvobozuje od tlaku skupin, jež si ho v dobách předmoderních plně podřizovaly, i od diktátu pověr a předsudků, jež ovládaly jeho vědomí. Po překročení určité meze však může individualismus společnost snadno rozložit.²⁹

Svůj život si prý každý konstruuje sám, a to z různých prvků společnosti. V dnešní postmoderní době dominuje kulturní nad ekonomickým, estetické nad instrumentálním, spotřeba nad výrobou. Jednotlivci volně těkají mezi různými prostředími, vybírají si z každého to, co je právě zaujme, aby to po krátkém čase nahradili zase něčím jiným, zajímavějším a esteticky přitažlivějším (což se týká i manželů a manželek). Vznášejí se v realitě, v níž namísto donucení nastupuje svádění, namísto povinnosti hedonismus, namísto úspor výdaje. A hlavně namísto slibů do budoucna nastupuje vyčutání přítomnosti.³⁰

Ulrich Beck popisuje individualismus jako vynucenou individualizaci: „*Individualismus je to, co člověku zbývá, když byl vyvázan z přediva sociálních opor. Nestal se*

²⁶ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s. 149.

²⁷ Otfried Höffe, *Kantův kategorický imperativ*, Oikoymenth, Praha 2005, s. 9.

²⁸ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s. 149.

²⁹ Jan Keller, článek V pasti individualismu, dostupné na <http://www.novinky.cz/kultura/salon/200196-jan-keller-v-pasti-individualismu.html>

³⁰ Jan Keller, článek V pasti individualismu, dostupné na <http://www.novinky.cz/kultura/salon/200196-jan-keller-v-pasti-individualismu.html>

však nezávislým. Dostal se ve všech dimenzích svého života do naprosté závislosti na mechanismu trhu.³¹

2.5 Namísto povinnosti - hédonismus

Jan Keller zmínil, že dnes namísto povinnosti nastupuje hédonismus. Tento etický systém je založený na principu, že dobro je slast a zlo je strast. Etika se tak stává jakousi ekonomikou slastí a strastí, dává rady, jak prožít co nejslastnější život.³² Hédonisté byli přesvědčeni, že základním dobrem o sobě je zážitek, tedy radost, slast, blaho, štěstí.³³

Že je lépe být spokojený než nešťastný, o tom snad není třeba diskutovat. Blaho je dobré, člověk nešťastný je nebezpečný sobě i druhým. Chceme, aby lidé byli šťastní. Jenže je blaho či slast opravdu oním dobrem o sobě, které nic jiného nepotřebuje a od kterého se všechno (odvozeně) dobré odvozuje? Je znepokojivé, jaké procento obyvatel nespolečenského světa odpovídá svým jednáním kladně.³⁴

2.5.1 Paradox hédonismu

Přesto, navzdory komerčnímu nátlaku, se mnoho lidí takovému životu brání. Narážíme tu na paradox hédonismu: štěstí je něco, o čem nelze usilovat. Snad nejzákladnější omyl konzumní civilizace je představa, že honba za štěstím je základní lidská potřeba a lidské právo. Jenže kdo o štěstí usiluje, sotva ho dosáhne. Je to tak: když chce člověk být šťastný, nejlepší návod je nemyslet na štěstí a soustředit se na něco mnohem důležitějšího, ať je to, co je to. Člověk nachází naplnění, když přestane zírat do svého nitra a zahledí se ven, k bližnímu, ke světu. *Člověk je bytost, která dochází sebeuspokojení sebepřekročením.* Utilitarismus na to odpovídá poznáním, že o slast a blaho nelze usilovat. Lze usilovat jen o dobro.³⁵

2.6 Hodnocení jednání podle následků

Další přínos utilitarismu je v hodnocení jednání podle následků. Před člověkem, který žije v čase, se otevírají zásadně dvě možnosti – rozhodovat v přítomnosti podle toho, co bylo, či podle toho, co bude – co by mohlo či mělo být. Je to rozdíl mezi jedná-

³¹ Jan Keller, článek V pasti individualismu, dostupné na <http://www.novinky.cz/kultura/salon/200196-jan-keller-v-pasti-individualismu.html>

³² Čerpáno z článku Etika, dostupný na <http://humple.sweb.cz/etika.htm>

³³ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s.153.

³⁴ tamtéž

ním člověka, který uvázl v houští svého oprávněného hněvu, a jednáním člověka, který dokáže odpustit a jednat podle toho, čeho chce dosáhnout. První člověk je nesvobodný, má na noze kouli vlastního hněvu. Druhý člověk je svobodný. Odpouštění osvobozuje od zátěže minulosti. Na Ježíšovo učení – nechat za sebou to, co bylo, zaměřit se k tomu, co by mělo být, navazuje utilitarismus: zaměřením na možné dobro nabízí svobodu. Opouštíme minulost, obracíme se k budoucnosti. Už nejde o vyřizování účtů. Jde o tvorbu dobra. Ovšem tento výklad naráží na problém. Následky dovedeme předvídat, tu více, tu méně spolehlivě, avšak nedovedeme je ovládat. Jak podle nich máme jednat? Jedna možná odpověď je: *Jednej podle pravděpodobných následků!* Tento přístup se obvykle označuje jako pravděpodobnostní utilitarismus a ve spojení s kvalitativním pojetím dobra je snad nejběžnější formou soudobého utilitaristického myšlení.³⁶

Na základě výše uvedených pojetí lidské bytosti a soudobých etických směrů v jednání lidí, si kladu otázku, na jaké úrovni jsou dnešní lidé schopni zvládnout své chování, a to ve velmi vyhocených situacích, mezi které bezesporu patří rozvod či rozchod partnerů.

3. Studium spisů sociálně právní ochrany dítěte - OSPOD

Třetí část mé práce je zaměřená na praktické studium opatrovnických spisů OSPOD. Původně jsem chtěla uvést konkrétně, ve kterém městě a u kterého okresního soudu se takto rozhodovalo. Ovšem nakonec jsem se rozhodla, že uvedu pouze OSPOD jednoho okresního města Jihočeského kraje. Jak poznáte dále, jsou zde zpracovány kauzistiky, kterých se zase nestává takové množství. Nemohu připustit, aby se konkrétní člověk v mé práci identifikoval. Uvědomuji si, že bakalářské práce jsou uveřejněné na internetu, a také, že nepracuji se smyšleným materiálem, ale s příběhy, které napsal sám život. Tolik jako omluva za to, že nezveřejním, ve kterém městě jsem spisy studovala.

Rukama mi prošlo celkem 930 spisů, a to za sledované období od roku 2006 do roku 2010. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem jsou dnešní lidé schopni řešit tak závažný zlom v jejich životě, jako je rozvod či rozchod partnerů.

Nejprve je zapotřebí uvést, co znamená termín úprava poměrů a na základě jakých právních norem se sociálně právní ochrana dětí vykonává.

³⁵ tamtéž

³⁶ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s.155.

3.1. Termín „úprava poměrů“

V názvu své práce jsem použila termín „úprava poměrů“. Jedná se o výsledek soudního řízení, ve kterém se upravuje výchova a výživa rodičů k nezletilému dítěti, tzn. určí se, jaká forma péče je pro konkrétní dítě a jeho rodiče nejvhodnější. Jedná se o úpravu nutnou při sporu mezi rodiči. Způsoby výchovy rozeznáváme buďto svěřením dítěte výlučně do péče jednoho rodiče, dále péči střídavou, či společnou. Zároveň se stanoví vyživovací povinnost rodiče, který dítě v péči nemá, resp. se stanoví oběma rodičům při péči střídavé, pokud je mezi příjmy matky a otce velký rozdíl. Teprve poté, co je pravomocný rozsudek o úpravě poměrů, přistoupí soud k řízení o rozvodu, pokud je podána žaloba.

Poměry dítěte se upravují i v případě nesezdaných párů, které se rozešly, anebo spolu nikdy nežily.

V žádném případě není ani jeden rodič díky rozhodnutí o úpravě poměrů nijak omezen či zbaven svých práv a povinností vůči svému dítěti. Je stále rovnocenným zákonným zástupcem nezletilého s plnou rodičovskou zodpovědností.

Soudce, zabývající se opatrovnickou agendou ustanoví před jednáním opatrovníka nezletilému dítěti. Vzhledem k tomu, že jsou rodiče ve sporu a mohlo by dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem, je tímto „kolizním“ opatrovníkem zpravidla ustanoven orgán vykonávající sociálně právní ochranu dětí. Tímto vstupuje OSPOD do soudního řízení jako rovnocenný účastník řízení, na stejné úrovni, jako jsou rodiče.³⁷

3.2. Právní normy ČR a podstatná hlediska pro výkon OSPOD

Hlavní legislativní normy, kterými se sociální pracovník při výkonu OSPOD řídí a kde se setkáváme s určením práv dítěte, jsou tyto:

- Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- Z. č. 94/1963 Sb., o rodině
- Z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

³⁷ Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, § 37 odst. 2.

Zákony, platné v ČR navazují na zásady, vyhlášené v Chartě Spojených národů, kde se určuje, že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech příslušníků lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě.³⁸

Sociálně právní ochrana především dbá na ochranu práv dítěte, na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, předním hlediskem je zájem a blaho dítěte. Pro účely Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let. Úmluva vychází z Deklarace práv přijaté Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1959, kde se určuje, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc: „dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm“.³⁹

Dále se v Úmluvě stanoví, že prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte mají rodiče, nebo zákonní zástupci. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte. Rodina je základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, proto musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti.

3.3. Rozchodem rodičů dochází k závažným změnám

V souvislosti s rozchodem rodičů dochází v rodině k závažným psychologickým, sociálním i ekonomickým změnám. Jestliže už k rozchodu muselo dojít, mělo by se jednat o klidný rozchod dvou lidí, jejichž vztah přestal mít smysl, ale kteří jsou schopni své děti i sebe uchránit před závažnými psychickými traumaty a jejich následky. Rodiče jsou na OSPOD seznámeni s průběhem soudního jednání, s možnostmi úpravy poměrů k nezletilým dětem, získávají kontakt na rodinnou poradnu, či na krizové centrum.

V § 26 zákona o rodině jsou stanoveny možnosti úpravy poměrů k nezl. dítěti před rozvodem. Je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby, může soud svěřit dítě do střídavé, popř. společné výchovy obou rodičů.⁴⁰ Podmínkou je, že dítě bude navštěvovat stejnou školu, bude mít stejný okruh kamarádů a rodiče k vzájemné komunikaci nebudou potřebovat prostředníka.

Pokud je dítě svěřeno jednomu z rodičů, dbá soud a OSPOD na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku

³⁸ Sdělení č. 104/1991 Sb. O Úmluvě o právech dítěte – preambule.

³⁹ tamtéž

⁴⁰ Zákon 94/1963 Sb. §26, odst. 2.

s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti.⁴¹

Dohoda rodičů o styku s dítětem nepotřebuje schválení soudu.⁴²

3.4 Kazuistiky

Tolik právní úprava ČR. Nyní následují konkrétní příklady jednání dospělých lidí, popsané ve třech kazuistikách.

3.4.1 Příběh Viktorie a Natálie

V době, kdy rodiče děvčat rozhodli ukončit své manželství rozvodem, bylo Viktorii 13 let, Natálii 12 let. Rodiče požádali o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu s odůvodněním, že jejich manželství je v současné době pouze formálním svazkem. Obě děti rodiče vychovávali společně a i do budoucna mají zájem se na výchově dětí společně podílet. Pro dobu po rozvodu budou mít oba rodiče k dispozici vyhovující bydlení, kde budou mít obě dcery své zázemí. Toto bydlení zaručuje, že nezletilé budou moci bez problémů navštěvovat tutéž školu a stýkat se se stejným okruhem kamarádů i navštěvovat dosud praktikované mimoškolní aktivity. Vzhledem k tomu, že i po rozvodu manželství budou rodiče bydlet nedaleko od sebe, rozhodli se pro střídavou výchovu obou dětí a tím lépe zajistí potřeby obou dcer. Rodiče se dohodli na týdenní střídavé péči dětí s tím, že k předání nezletilých dětí dojde vždy v neděli, v odpoledních hodinách, nejdéle do 18-ti hodin. Pokud jde o výživné, rodiče se dohodli, že si nebudou vzájemně přispívat na výživu nezletilých, zavazují se hradit jejich potřeby společně a vždy s ohledem na přání dětí.

V daném případě soud dospěl k závěru, že rodiči uzavřená dohoda je v souladu se zájmy obou nezletilých dětí, proto ji schválil, a to v plném rozsahu.

Od doby rozhodování soudu uplynuly 3 roky. Vzhledem k tomu, že v opatrovnickém spise je dále pouze zpráva o pravomocném rozvodu rodičů, lze předpokládat, že dohoda ohledně střídavé péče mezi rodiči a dětmi funguje dobře.

3.4.2 Příběh Matyáše

Na OSPOD bylo doručeno předvolání na jednání k soudu. Návrhy si podali oba rodiče. Z návrhu otce vyplývá, že on je zaměstnán na denní směnu, matka dítěte pracuje

⁴¹ Zákon 94/1963 Sb. §26, odst. 4.

⁴² Zákon 94/1963 Sb. §27, odst. 1.

jako kosmetička na živnostenský list. Otec má možnost se synovi denně věnovat, podporovat ho při sportu, vede ho ke kultuře. Má zajištěné prostředí, kde by Matyáš vyrůstal se stejně věkově starými dětmi se svým otcem a jeho novou přítelkyní, která se dobře stará o svoje dva syny a i jeho syna. Dále ve svém návrhu otec uvádí, že matka působí psychicky nevyrovnaným dojmem, neboť před synem brečí a řeší věci ohledně rozchodu před ním. Proto navrhuje svěřit syna do své péče.

Z návrhu matky vyplývá, že otec dítěte odešel ze společné domácnosti za jinou ženou. Navrhuje svěření syna do své péče.

Matyáš se narodil mimo manželství, kdy rodiče již nevedou společnou domácnost. Otec během soudního jednání nejprve nesouhlasil s tím, aby výchovu nezletilého převzala výlučně matka. Jako optimální navrhoval péči střídavou. Následně uzavřel s matkou dohodu, když oba rodiče ve vzájemné shodě akceptovali zájem otce se synem se stýkat v co nejširší míře a podílet se srovnatelně s matkou na jeho výchově. Otec je oprávněn stýkat se s Matyášem ve velmi širokém režimu styku. Matka se zavazuje syna na styk s otcem řádně připravit a styk ve stanoveném rozsahu umožnit. Přesto, že z hlediska právní kvalifikace nepotřebuje dohoda o styku rodiče s dítětem ke své platnosti schválení soudu, není tento postup vyloučen za situace, kdy se rodiče ohledně úpravy styku prvořadě nedohodnou a jeho pravidelná realizace je tím pádem ohrožena. Byť jsou oba rodiče schopni se o svého syna řádně postarat a mají zájem ohledně jeho péče do budoucna kooperovat, vyskytly se ve výchovném režimu dítěte jisté nesrovnalosti, které je třeba řešit formou meritorního rozhodnutí tak, aby právní vztahy účastníků byly do budoucna postaveny na jisto. Dále soud jednal o výši výživného, kde se stanovilo v přiměřené výši odpovídající potřebám dítěte a majetkovým a výdělkovým možnostem otce.

Brzy po vydání rozsudku se matka obrátila na OSPOD s prosbou o pomoc při řešení problému ohledně řádného hrazení výživného od otce. Dále nastínila konflikty při osobním jednání s otcem. Matce vadí, že si otec pro syna jezdí se svou přítelkyní, přičemž se vždy před synem odehraje hádka, kterou otec záměrně vyvolává. Ještě před odjezdem nezapomene před synem matku ponížít.

Následně při jednání s otcem na OSPOD, se vyjádřil tak, že vidí problémy v péči matky. Ta podle něho dostatečně nepodporuje syna v zálibách, konkrétně ve fotbale. Když má družstvo zápas o víkend, kdy je Matyáš u matky, ta ho na fotbal nepřivede. Podle otce je jeho syn mezi dvěma světy a potřebuje odbornou pomoc. Nejspíš se se

synem objedná k psychologovi. Z vyjádření otce vyplývá, že důvodem návštěvy odborníka je zpochybnění kvality péče matky.

Otec se objednal ke konzultaci k paní psycholožce, která je zároveň mediátorka. Domluvila si osobní jednání nejen s otcem, ale také s matkou. Matka se před jednáním dostavila na OSPOD, kde informovala o budoucí mediaci. Souhlasí s tím, sama otcí již dříve toto jednání navrhovala. Slibuje si od toho odstranění konfliktů při předávání syna. Přeje si, aby si otec pro syna jezdil bez své přítelkyně. Také otce upozorní na to, že se Matyáš u otce pořádně nevyspí. Je v pokojíku s dalšími dvěma chlapci a špatně se mu usíná. Sama se tento problém pokusí vyřešit tím, že chlapci s sebou sbalí oblíbenou hračku na usínání. Také by ráda upřesnila záležitosti ohledně fotbalových tréninků a předávání batohu s dresem. Ráda by, aby si otec vyzvedl sbalený batoh u ní v bydlišti, kde by mu ho předali praprarodiče chlapce. Je to i cestou do tělocvičny. Otec trvá na tom, aby matka vezla batoh ráno do školy, kde je celý den v šatně. Jednak podle matky hrozí, že někdo Matyášovi věci odcizí, nebo se ztratí. Také jí to přijde zbytečné, pokud jede otec se synem do tělocvičny okolo jejich domu. Pokud ovšem matka ráno batoh do šatny nepřiveze, neodpustí si otec poznámku před synem, že dnes na trénink prostě nemůže, a to kvůli mamce.

Matka si není jistá, že by Matyáš skutečně tak miloval fotbal. Rád se podílí i na obyčejných zahradních pracích, či pomáhá dědovi v dílně. Chce svému synovi rozšířit obzory i o jiné činnosti, rád maluje.

Po čtyřech měsících se matka znovu dostavila na OSPOD. Během jednání u paní psycholožky dospěli rodiče k dohodě, kterou ovšem otec dokázal dodržovat pouze jeden měsíc. Nyní již paní mediátorku nenavštěvují. Konflikty se vyhrtyly okolo Vánoc, kdy přestože otec sám bydlí na sídlišti, stejně tak, jako babička Matyáše, u které byla matka na návštěvě, otec trval na tom, aby si matka přijela syna převzít do svého bydliště. Dále matka uvádí, že na výživném již otcí vzniká dluh ve výši 12.000 Kč. Matce byly předány návrhy k soudu. Jednak na zavedení exekuce na příjem otce, dále na změnu úpravy styku. Od doby, kdy je stávající rozsudek pravomocný, má matka dostatečné zkušenosti, aby věděla, ve kterých bodech rozhodnutí soudu nevyhovuje.

Matka si návrhy převzala s tím, že si vše doma promyslí, než je podá k soudu. Ráda by, aby se vše urovnalo i bez dalšího soudního jednání.

Dosud nepřišlo žádné předvolání k soudu, z čehož lze soudit, že matka návrhy zatím nepodala.

3.4.3 Příběh Alana

Chlapec se narodil v manželství, kde matka je Švýcarka a otec je Čech. Oba se seznámili v Anglii, kde spolu harmonicky žili, pracovali a zároveň studovali. V době, kdy přišla paní W do jiného stavu, vyvstaly potíže ve firmě rodičů partnera. Žádali ho, aby převzal jejich firmu v Čechách. Pán S se přestěhoval zpátky do Čech, kde se věnoval pracovním záležitostem. Paní W svého manžela následovala, přestože neumí česky a nikoho zde nezná. Dítě se narodilo v Čechách. Matka i po narození dítěte 1x za dva měsíce odjížděla na týden do zahraničí, jednak navštívit rodinu, jednak studovala školu, kterou chtěla dokončit. Školné jí zaplatil partner.

V době, kdy byl kontaktován OSPOD, bylo Alanovi 8 měsíců. Tehdy v rozmezí několika dnů navazovaly na sebe nejprve telefonické hovory babičky. Babička ze strany otce oznámila, že je dítě s otcem a je v pořádku. Ten opustil domácnost a vzal syna s sebou. Jeho důvod byl takový, že se domníval, že matka chce spolu s dítětem odjet natrvalo do Švýcarska, protože si zakoupila jen jednosměrnou letenku. Má obavy z toho, že by se potom nemohl podílet na výchově syna. Je ochoten spolupracovat s příslušnými orgány.

Následně přišla společně s tlumočnicí matka, která předala do spisu OM úřední záznam z policie, kdy byla oznámit únos svého syna jejím otcem. Matka nyní neví, kde se otec s dítětem nachází. Jedná se o velmi malé dítě, které je na matku značně vázané. Paní W objasňovala situaci, kdy k únosu došlo. Mezi rodiči mělo dojít k hádce, kdy otec nezvládl péči a dítě mu spadlo ze stolu. Lékař na pohotovosti neshledal žádná zranění, ovšem oběma tato událost otrásla. Otec využil příležitosti, kdy ona ještě spala a následujícího rána syna i s potřebnými věcmi odvezl ze společného bytu. Pokud nyní otec tvrdí, že si myslel, že matka syna odveze bez jeho vědomí do Švýcarska, matka uvádí, že se s otcem dohodli na tom, že pojedou všichni společně na návštěvu za jejími rodiči. Zpáteční letenku si nekupovala, protože zatím nevěděla, jak dlouho se zdrží na cestách kvůli škole. Otec dobře věděl, že zpáteční let by absolvoval spolu se synem sám, asi o týden dříve než ona.

Když se bezprostředně po únosu Alana snažila otci dovolat, ten ji nejprve nezvedal telefon, poté jí oznámil, že toto je naposledy, kdy s ní hovoří, necht' se neprodleň odstěhuje do Švýcarska, ať vyklidí dům, že budou vyměněny zámky. Ambasáda že jí nepomůže, nato zavěsil. Matka měla dohodnutého právního zástupce, který jí pomůže se

sepsáním předběžného opatření k soudu, je rozhodnutá neopustit ČR a zjistit, kde se syn nachází, aby mohla opět řádně o dítě pečovat.

Týden po jednání s matkou se na OSPOD dostavil osobně otec Alana. Předložil psychiatrické vyšetření, které si sám vyžádal provést na svoji osobu. (Z tohoto vyšetření jen okrajově uvádím, že otec vystudoval 3 vysoké školy a je úspěšný podnikatel.) Závěrem se paní doktorka vyjadřuje tak, že nevidí důvod, proč by klient nebyl schopen pečovat o vlastní dítě.

Na dotaz, kdy sdělí matce, kde se se synem nachází a jak matce umožní, aby se podílela na výchově svého dítěte, otec odpověděl, že adresu, kde nyní s Alanem žijí, matce zatím nesdělí do té doby, než budou podány návrhy k soudu. Pokud bude matka chtít mluvit se synem, může mu zatelefonovat. On sám píše matce SMS zprávy o tom, že je dítě v pořádku.

Oba rodiče podaly návrhy k soudu. Oba žádali soud, aby ve věci rozhodl předběžně. Mezi návrhy byl časový rozestup šesti dnů. Nejprve soud obdržel návrh matky, později otce.

Soud může nařídit předběžné opatření podle § 201 odst. 1 o.s.ř. (Občanský soudní řád), je-li třeba po zahájení řízení zatímně upravit poměry účastníků nebo je-li po zahájení řízení obava, že by výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného mohl být ohrožen. Ve lhůtě stanovené § 75c odst. 2 o.s.ř. (ve lhůtě 7 dnů), přezkoumal soud návrh matky i dosud nashromážděné listiny a dospěl k závěru, že je důvodný.

Matka se domáhá nařízení předběžného opatření proto, že nemá umožněn po dobu více jak deseti dnů jakýkoliv kontakt s nezletilým, resp. nemá o synovi žádné konkrétní zprávy, ani poznatky, kde se s otcem aktuálně fakticky zdržují.

Plně se ztotožňuji s odůvodněním paní soudkyně, která situaci vyhodnotila takto: „Nelze akceptovat stav, kdy otec svým jednáním zásadním způsobem zasahuje do výkonu rodičovské zodpovědnosti matky, která má naprosto srovnatelné právo o nezletilého osobně pečovat, zastupovat ho a starat se o tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte (§ 31 odst. 1 zák. o rodině). Otec bez dalšího zabránil matce v jakémkoliv kontaktu se synem, odmítá jí sdělit místo, kde se s nezletilým zdržuje a záměrně zkresluje údaje o svém pobytu i před orgány Policie ČR či orgánem sociálně-právní ochrany dítěte.

Nezletilý je v útlém věku (tzv. věku mateřském), kdy přítomnost matky pro svůj zdárný vývoj nepochybně potřebuje. Matka je připravena syna do své péče převzít a komplexně ho zaopatřit, jak ostatně až dosud v součinnosti s otcem činila. Prokázáno, resp. osvědčeno není, že by matka nebyla schopna se o syna postarat. Dočasnou překáž-

kou v přímém zajištění dítěte na její straně může být pouze distanční studium v zahraničí, které navrhovatelka nezpochybnuje. Jedná se ovšem o režim flexibilní, který je matka schopna přizpůsobit potřebám dítěte a který zahájila již před narozením dítěte. Až dosud nečinila její výuka po dobu cca dvou týdnů během několika měsíců zásadní problémy při zaopatření syna.

Přesto, že otec před OSPOD do úředního záznamu uvedl, že se dokáže o svého syna postarat, je evidentní, že péči o dítě zvládá, či musí zvládat v součinnosti s dalšími osobami (pravděpodobně svými rodiči), neboť je současně výdělečně činný a kromě výchovy dítěte se musí věnovat i svým pracovním povinnostem. Ozřejměno přitom není, v jakých poměrech nezletilý t.č. vyrůstá, kým a jak jsou zajištěny jeho základní potřeby, v jakých podmínkách otec momentálně žije a jaké osoby se konkrétně na výchově dítěte fakticky podílejí. S ohledem na útlý věk nezletilého se přitom jedná o okolnosti podstatné.

Byť není dosud zjištěno, jaké pohnutky vedly otce k jeho rozhodnutí vyloučit plně matku z výchovy dítěte, jeho chování nelze dále omlouvat. Schopnost dítě vychovávat předpokládá mimo jiné především toleranci a vůli obou rodičů spolu komunikovat i kooperovat ohledně zajištění potřeb dítěte. Za situace, kdy otec svévolně matku z výkonu jejich rodičovských práv vyloučil způsobem shora popsaným, lze mít důvodné pochybnosti o tom, zda je vůbec způsobilý o dítě řádně pečovat, neboť matku momentálně fakticky trýzní právě skrze svého syna. Toto jeho jednání nelze tolerovat, neboť pro dítě je při jeho zdárném vývoji nezastupitelný jak prvek otcovský, tak i mateřský.

Není-li otec schopen nezapojovat do manželských problémů nezletilého syna, který dosud navíc nedovršil ani věku jednoho roku a není-li schopen mimo jiné uznat roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte, je na místě, aby nezletilý byl předán matce, která si dle obsahu podaného návrhu uvědomuje, že i ten druhý rodič je dobrým rodičem a chápe otce jako rovnocenného partnera při výchově nezletilého. Zjištěno přitom není, že by matka hodlala tuzemsko s nezletilým trvale opustit, příp. měla zájem na tom, aby syn vyrůstal v cizině, neboť jak sama v podaném návrhu výslovně prohlašuje „... odmítám opustit teritorium ČR, i nadále hodlám pokračovat v péči o nezletilého syna...“. Nejsou-li rodiče schopni se o dalším společném bydlišti dohodnout, jedná se čistě o jejich soukromou záležitost – byť zásadního významu – která by se ve finále neměla stát „bojem o dítě“.

Jakkoliv je již nyní nasnadě, že vzájemná komunikace rodičů je do určité míry konfliktní a jejich představy o dalším společném životě se do určité míry rozcházejí,

měli by si oba uvědomit, že v zájmu nezletilého je klidné, nerušené a spokojené výchovné prostředí. Společným by pak pro oba rodiče mělo být, aby jejich případný rozchod, který momentálně hrozí, měl na syna co nejmenší negativní dopad, neboť v jeho zájmu jistě není zužování role otce či matky na minimum.“

Soud usnesením o nařízení předběžného opatření rozhodl tak, že otec je povinen do tří dnů od doručení tohoto usnesení odevzdat nezl. Alana do péče matky. Návrh otce zamítl.

Otec uposlechl nařízení soudu a předal v ordinaci dětské lékařky syna do péče matky. Otec přijal nabídku manželky a převzal od ní klíč od společného bydlíště, kde byly vyměněny zámky. Souhlasil s tím, že se vrátí zpět do společné domácnosti.

Ohledně návrhu na úpravu poměrů před rozvodem a po rozvodu, žádali manželé nejprve soud o přerušování řízení, po uplynutí 4 měsíců vzali rodiče své návrhy v celém rozsahu zpět s tím, že obnovili soužití.

3.4.4 Shrnutí kazuistik

Příběhy jsem seřadila podle toho, jak zdárně či méně zdárně rodiče zvládli svůj rozchod, nebo krizi v manželství. Dále podle toho, zda se podařilo během řešení konfliktu zachovat všem členům rodiny jejich důstojnost, od toho, kde se to podle mého uvážení podařilo nejlépe, až po hrubé omezení lidských práv.

V prvním příběhu dvou děvčat můžeme věřit tomu, že mají dobrou šanci na zdárný proces získání sebevlastnictví, neboť jejich rodiče dokázali oddělit své povinnosti plynoucí z jejich rodičovské zodpovědnosti od svých vlastních problémů. Rodiče prokázali schopnost dospět k vzájemné dohodě. Instituce, které řeší zájem nezletilých dětí, využili jen v zákonem stanovené nejnutnější formě. Viktorie a Natálie zažívají dětství, během kterého jim rodiče s láskou umožní probuzení své vlastní identity. Díky tomu jsou na nejlepší cestě dospět v sebevědomá děvčata, uvědomující si sebe sama jako osoby.

V druhém příběhu Matyáše vidíme, že rodiče nemají mezi sebou vyřešený způsob komunikace při výchově syna. Soud se zabýval vymezením rozsahu styku otce se synem. Každý z rodičů má jinou představu o budoucnosti svého dítěte, čímž jemu samotnému brání v uvědomění si vlastní jedinečnosti a vnitřní hloubky. Z postoje rodičů vyplývá (především otce), že nepřijímají svého syna jako osobu s nezadatelnými a nez-

cizitelnými právy, ale spíše jako prostředek či nástroj jejich sporu. Vzájemně si dokazují, že se ten či onen rodič umí postarat o své dítě lépe, než ten druhý. Předhazují si své schopnosti při výchově dítěte jen proto, aby ponížili a ukázali na nedostatky toho druhého rodiče. Neuvědomují si, že nejvíce svým chováním zraňují nevinného člověka, který je má oba stejně rád.

K jistému zlepšení došlo v době, kdy do jednání mezi rodiče vstoupil mediátor. Toto zklidnění však bylo krátkodobé. S rodiči je nutná další sociální práce v tom směru, aby odhodili svou hrdost a dokázali vzájemně komunikovat a kooperovat při výchově syna.

Ve třetím příběhu malého Alana ukazují nejzávažnější způsob řešení konfliktu s nedozírným dopadem na vývoj dítěte. Zasahoval zde nejen OSPOD a soud, ale také Policie ČR. Soud musel rozhodovat formou předběžného opatření. Tento příběh dokládá, jakým způsobem může nevyrovnaný rodič řešit konflikt, aniž by si snad uvědomoval závažnost svého jednání. Otec se domáhal souhlasu a pochopení svého činu. Stále nabízel součinnost s OSPOD, ten ovšem jeho nemorální postoj nemohl akceptovat.

U takto malého dítěte mohlo dojít ke zpretrhání pout mezi matkou a synem, což by mělo zásadní vliv na jeho další zdárný vývoj. Podle psychologů je první vývojový stupeň – tedy získání základní důvěry, nejdůležitější pro budoucnost každého člověka. Toto nalezení základní důvěry k životu se děje skrze pevný a vstřícný vztah mezi matkou a dítětem.

Ze samotného závěru příběhu vyplývá, že se rodiče pokoušejí o obnovení společného života. Otec respektoval rozhodnutí soudu a syna matce předal. Do jaké míry se však šzil s odůvodněním předběžného opatření a zda si vůbec uvědomil, že jeho jednání nešlo pokládat za omluvitelné, nelze nijak zjistit.

Snad při všech jednáních na různých institucích dospěli oba rodiče k ponaučení, že je zapotřebí mít vyřešené základní otázky společného soužití, aby potom mohli lépe čelit všem nástrahám života, které se při výchově dítěte vyskytnou. Malému Alanovi držím palce, aby z něho vyrostl vyrovnaný chlapec, který bude rád vzpomínat na klidné a spokojené dětství. Má výhodu dvojazyčné výchovy od útlého věku. Jak citlivě však dovedou rodiče skloubit i dva rozdílné modely výchovy, které si s sebou nesou do manželství každý z jiné republiky, je jen na jejich dobré vůli a trpělivosti.

3.4.5 Ještě jeden velmi komplikovaný příběh

Příběh malého Alana, jsem vybrala jako nejkomplicovanější, přestože v závěru končí optimisticky s pokusem o obnovení soužití. Ovšem většinou to při takto závažně vyhocených vztazích nebývá. Pokud do jednání vstoupí policie, soud s předběžným opatřením, skoro každodenní návštěvy rodičů na OSPOD, může takovýto zážitek děti velmi hluboko zasáhnout a natrvalo rozvrátit vztah k jednomu rodiči.

Jelikož jde o nejsložitější případy, které opatrovnické soudy a OSPODy řeší, dovolím si ještě jeden příběh, který mne velmi zasáhl: Matka se třemi dětmi uteče z domácnosti, přičemž falešně obviní otce z ohrožování dětí sekyrkou. Soud rozhodne o předběžném svěření dětí do péče matky, která se odstěhuje 150 km daleko od původního bydliště. Společně s novým partnerem. Otec nemá žádnou možnost kontaktovat své děti. Na základě předběžného opatření se domůže styku s dětmi o letních prázdninách. Nejprve na odpoledne 3x v týdnu, v závěru týdne mohou děti u otce jednu noc přespát. Úzkostlivá matka se obávala, aby nebyly děti u otce ohroženy, proto zavolala policii a domáhala se domovní prohlídky a ujištění, že jsou děti v pořádku. Otec musel ozbrojenému zakuklenému policistovi ukázat všechny děti v pyžamu, toho nejmladšího musel vzbudit a vyndat z postýlky. Poté, co otec děti přivezl zpět matce, tedy po zážitku s policií, následovalo nejzávažnější možné obvinění, které matka mohla podat, a to podezření ze sexuálního obtěžování nejmladšího chlapce. Děti byly vystaveny zdravotním prohlídkám, pohovorům na policii, znaleckému posuzování. S takovými zážitky a díky každodennímu vlivu matky na děti, jsou dnes vztahy dětí k otci nenávratně zpřetrhány. Sexuální obtěžování se neprokázalo, ze zdravotní dokumentace otce, který souhlasil s tím, aby si ji soud vyžádal, nevyplývá jeho nebezpečnost pro okolí ani žádná jiná patologie. Znalecký posudek shledal u starších dětí ostražitý přístup k otci, nejmladší chlapec měl vztah dětsky vstřícný. Vzhledem k dlouhé době, kdy se děti s otcem neviděly, shledal soudní znalec potřebu podporovaného styku. Tzn. návštěvu dětí i otce v krizovém centru v krajském městě, kde by měl otec pod dohledem třetí osoby navázat kontakt s dětmi. Na tento způsob navázání styku s dětmi otec nepřistoupil. Jeho postoj je takový, že není z ničeho obviněn, dokáže být s dětmi sám, nepotřebuje proto dozor třetí osoby nad jeho jednáním, jako je tomu při návštěvách odsouzených vězňů. Od doby, kdy rodiče žili společně, uplynuly tři roky. Přestože je pravomocný rozsudek krajského soudu, kde má otec určený styk s dětmi, bývají děti často nemocné, a ke styku nedochází. Podle posledních záznamů ze spisu, který čítá více než desítku centimetrů,

soudím, že otec svoji snahu o pravidelný kontakt s dětmi vzdal a doufá, že si k němu děti samy najdou cestu, až budou větší.

3.5 Osobnostní předpoklady sociálního pracovníka

Tento příběh předkládám pro dokreslení, s jak závažnými kauzami se sociální pracovník musí umět vypořádat. Pomáhající práce na něho klade velké nároky, a to nejen na znalost zákonů, procesů v trestním řízení, nebo místní orientaci v nabízených sociálních službách, dále i na jeho osobnostní předpoklady.

Během práce s takto komplikovanými vztahy mezi lidmi, musí sociální pracovník prokázat schopnost rozhodnout se, což v takových věcech z velké míry závisí na osobnosti pracovníka. Toto rozhodování je spoluurčováno jakýmsi předporozuměním, osobními etickými preferencemi nebo prostě intuicí. To je samozřejmě pochopitelné a normální. Tyto skryté předpoklady a preference je možné a dokonce žádoucí zkoumat a kriticky prověřovat.⁴³ Je potřeba si uvědomit, že nelze odložit svůj postoj, pro který se člověk s čistým svědomím rozhodl a chovat se ke klientovi čistě neutrálně. Své skryté preference si musí pomáhající promyslet, učinit jasnými a přiznat se k nim. Jen tak se může stát plnohodnotným pomocníkem při řešení všemožných úskalí v životě člověka.

3.6 Studium opatrovnických spisů OSPOD

Uvědomujeme si, že sociální pracovník vykonávající sociálně právní ochranu dětí musí neustále pracovat na svých osobnostních kompetencích. V jeho práci mu může být nápomocno studium jednání klientů OSPOD během tak složité situace, jakou je rozvod či rozchod.

Na jednom jihočeském OSPODu, v okresním městě, kde sociální práci v obvodu vykonává 5 pracovníků, jsem studovala celkem 930 opatrovnických spisů, při kterých byl OSPOD ustanoven kolizním opatrovníkem nezletilých dětí pro soudní jednání, a to za období od roku 2006 do roku 2010.

Cílem bylo zjistit, jaké formy rozsudků určujících úpravu poměrů k nezletilým dětem, se ve spisech vyskytují, zda z nich lze čerpat při hledání etických východisek jednání lidí, dále zda lze v časovém horizontu pěti let sledovat v jednání lidí určitý vývoj.

⁴³ Sociální práce/Sociálna práca 2/2006, s. 102-103.

3.6.1 Schválení dohody rodičů

Zjistila jsem, že v naprosté většině se ve spisech objevuje rozsudek, který **schvaluje dohodu rodičů**, celkem 753 rozsudků. Jedná se o úpravu buďto pro dobu ještě před rozvodem, nebo až pro dobu po rozvodu manželství.

Zákon o rodině řeší v §§ 24 a 24a dva možné způsoby rozvodu, tedy jeden složitější, kdy soud zkoumá příčiny rozvratu manželství a tzv. se „pere špinavé prádlo“, nebo nabízí možnost tzv. nesporného rozvodu, kdy soud příčiny rozvratu nezjišťuje. Pro toto rozvodové jednání musí rodiče splnit určité podmínky. Jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí, druhý manžel se k návrhu na rozvod připojí, soud manželství rozvede, jestliže jsou předloženy písemné smlouvy upravující vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vzájemnou vyživovací povinnost, a **pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu**.⁴⁴ Tato možnost rozvodu je pro lidi hodlající ukončit vzájemný vztah, jistě lákavá, neboť lze nepříjemné soudní záležitosti vyřídit poměrně rychle. Dokonce mohou manželé požádat, aby soud rozhodl o rozvodu bez jejich přítomnosti, kdy jim přijde rozsudek poštou, a jsou rozvedeni.

3.6.2 Rozhodnutí soudu o úpravě poměrů

Dále se ve spisech vyskytují rozsudky, jimiž **soud o úpravě poměrů rozhodl**, neboť rodiče nebyli schopni uzavřít dohodu, celkem 114x. Tito lidé nemohou využít tzv. nesporného rozvodu. Lze se domnívat, že mezi těmito partnery jsou vztahy daleko napjatější. Nejčastějším důvodem, proč nedosáhli rodiče dohody, byla otázka výše výživného na děti.

3.6.3 Zpětvzetí návrhu

Někteří rodiče si svůj podaný návrh rozmysleli a **vzali svůj návrh zpět** s odůvodněním, že s partnerem obnovili soužití, celkem 49 případů. V tom případě soud řízení zastaví.

⁴⁴ Zákon 94/1963 Sb. § 24, § 24a.

3.6.4 Změna výchovy

Ohledně **změny výchovy**, tedy navazující rozsudek po původní úpravě poměrů, soud rozhodoval během sledovaného období celkem 15x. Naštěstí se jedná o případy, kdy rodiče umožnili svému dítěti na základě jeho přání, bydlet s druhým rodičem. Jedenkrát se jednalo o změnu výchovy, kdy soud rozhodl o svěřeni chlapce otci, neboť matka neumožňovala kontakt mezi dítětem a otcem, v termínech, které řešil soud při úpravě styku (viz. níže).

Za sledované období neřešil tento okresní soud tak vyhrocenou změnu výchovy, kdy by dítě našlo pečujícího rodiče z týrání, a proto chtělo k druhému rodiči.

Pokud dítě (např. děvče) navštěvuje jednoho rodiče jen ve dnech volna, jistě se mu líbí, že nemá žádné povinnosti a jen prožívá předem připravený program. Snadno se nechá ovlivnit (např. otcem), aby svědčilo proti matce. Jestliže dítě (byť třeba pod nátlakem nebo pod nějakou svůdnou vidinou) svou matku opustilo, matku to nutně zasáhne. Cítí se ponížena a znehodnocena. Takovouto „zradu“ dítěte ze svého vědomí matka nemůže vymazat, pořád se jí nějaká hořkost vrací. Po nějakém čase, kdy si otec uvědomí, že ho péče o dceru zatěžuje, vstupuje na scénu opět matka, která ji přijímá láskyplně zpět. Ovšem pro všechny je to psychická zátěž. Matka již nedokáže být ke své dceři tak upřímná, jak bývala dříve. Samo děvče si uvědomuje, že se jednou zachovalo nefér vůči jednomu a pak zas vůči druhému ze svých rodičů, které zřejmě oba mělo rádo. I ono bylo těžce zasaženo ve své sebe-úctě a ve svém sebe-vědomí. Takové dítě zakouší posléze různé psychoterapie, zdlouhavé ozdravné procesy. A kdoví, zda úspěšně. I otec si uvědomil, že prohrál. Dosáhl svého, ovšem své svědomí si neusmířil.⁴⁵

V celém případě nejde jen o povrchní (věcnou a soudem stvrzenou) „úpravu“ životní situace dítěte, nýbrž o hluboký zásah do identity člověka, do jeho vědomí našeho „já“, naší společenské hodnoty, naší sebe-úcty, našeho sebe-vědomí.⁴⁶

Zde uvádím, jak se dá dítěti ubližovat! Jestliže do vztahu mezi dětmi a rodiči vstoupí lež a zrada, je zle. A jestliže někdo takovou lež a zradu navodí, je to zločin. Zločin psychologický – a ten ovšem žádný postih a žádný trest nenapraví. Něco takového by se prostě dít nemělo. Pravda a láska by i v krizových rodinných situacích měly být principem základním a nepřekročitelným.⁴⁷

⁴⁵ Srov. Zdeněk Matějček, *Psychologické eseje*, Karolinum, Praha 2005, s. 89-91.

⁴⁶ Srov. Zdeněk Matějček, *Psychologické eseje*, Karolinum, Praha 2005, s. 89-91.

⁴⁷ Zdeněk Matějček, *Psychologické eseje*, Karolinum, Praha 2005, s.92.

3.6.5 Úprava styku

Celkem 77 rozsudků v období pěti let řešilo **úpravu styku** dítěte s druhým rodičem, kterému nebyl nezletilý svěřen do výchovy. Soud otázku styku řeší, až na konkrétní návrh. Do té doby předpokládá, že jsou rodiče schopni se na vzájemném kontaktu druhého rodiče a dítěte dohodnout, což nevyžaduje schválení soudem.

V návrhu rodič konkrétně stanoví, jakou má představu styku se svým dítětem. Výsledkem soudního jednání je rozsudek, který přesně určuje den v týdnu, hodinu a místo, kde je rodič, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, oprávněn si nezletilého převzít. Dále je uveden přesný den a hodina a místo, kde dítě opět vrátí. Takto lze upravit nejen běžný styk během školního roku, ale také každé prázdniny a svátky. Rodič, který má nezletilého svěřeného do péče, je povinen dítě na styk řádně připravit. Pokud tak nečiní, je možné na základě tohoto rozsudku žádat soud o jeho napomenutí, uložení pokuty až do výše 50.000 Kč, nebo žádat výkon rozhodnutí, což v tomto případě představuje násilné odebrání dítěte a jeho svěření druhému rodiči. Také to opravňuje soud k rozhodnutí o změně výchovy.

Existují různé studie, kde se psychologové vyjadřují k tomu, od jakého věku dítěte u něho lze aplikovat různě dlouhý styk, jaká je přiměřená doba odloučení od vztahových osob. Existují různé otcovské skupiny, zabývající se tzv. syndromem zavrženého rodiče, atd. Všichni se domáhají po společnosti, aby jim zajistila svá práva. Podle mého názoru, pokud nejsou rodiče schopni dosáhnout vzájemné dohody ohledně navštěvování druhého rodiče, (s čímž může mnohokrát pomoci i nezávislý pohled sociálního pracovníka OSPOD), je riziko ohrožení dítěte a zdeformování jeho vývoje vysoké. Podle toho, jak rodiče stanoví úpravu pojmu. Rozhodnutí soudu může sloužit buďto k jakémusi nastartování pravidel, která rodičům určil někdo „vyšší“, a proto ho začnou respektovat. Také se ovšem rozsudek může stát nástrojem, jak se domoci svých práv, kdy bezmyšlenkovité lpění na slovíčkách a bazírování na pěti minutách může vztahy mezi rodiči ještě více rozohnit. Dítě se tak stává rukojmím v boji, který nemá vítěze.

3.6.6 Předběžné opatření

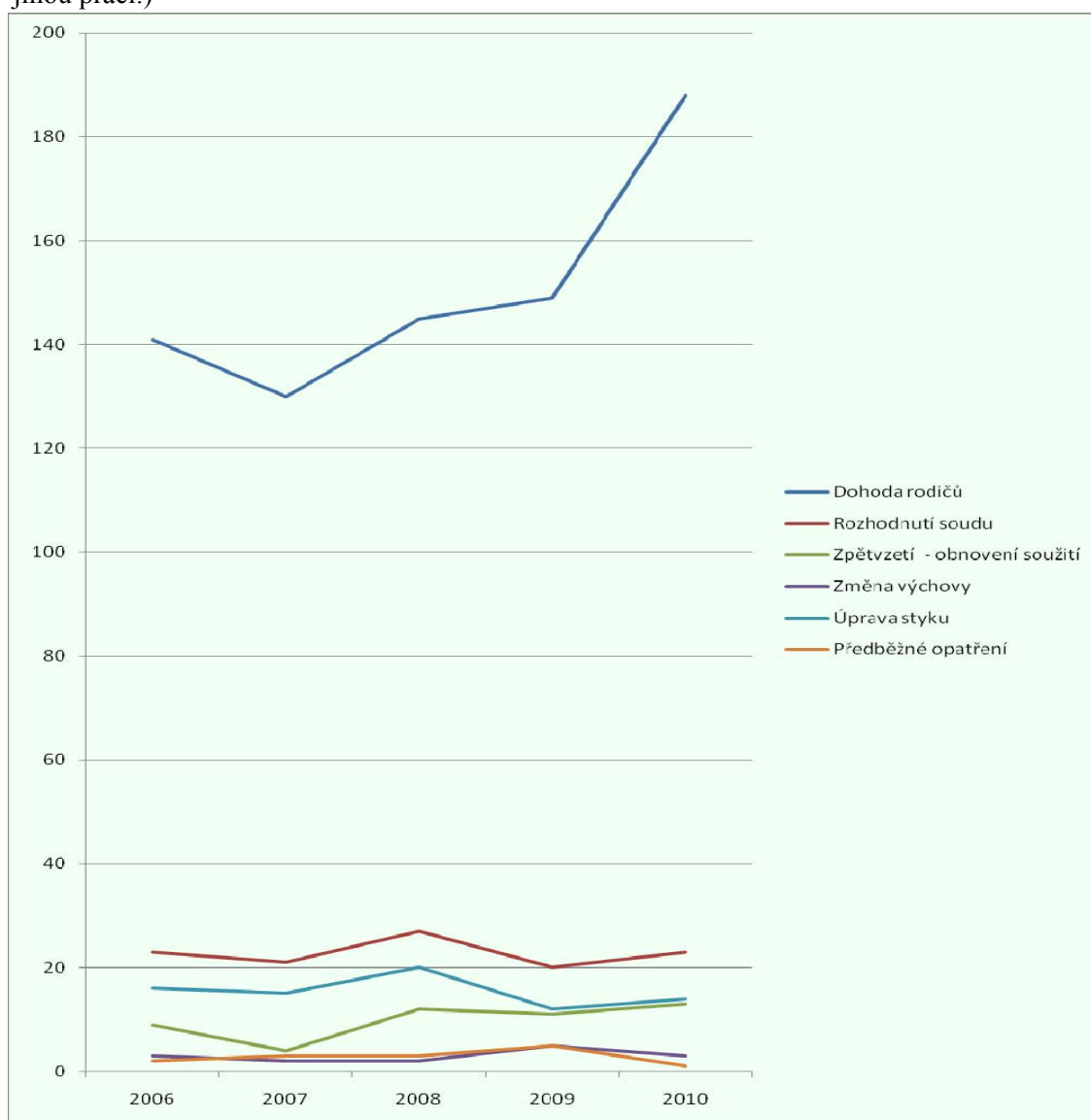
Další forma rozhodování, a to **předběžným opatřením**, kdy je zapotřebí rozhodnout do sedmi dnů od podání návrhu, se ve spisech objevuje nejméně často.

3.6.7 Tabulka

Tabulka ukazující jednotlivé formy rozhodování soudu, co se týká jejich množství:

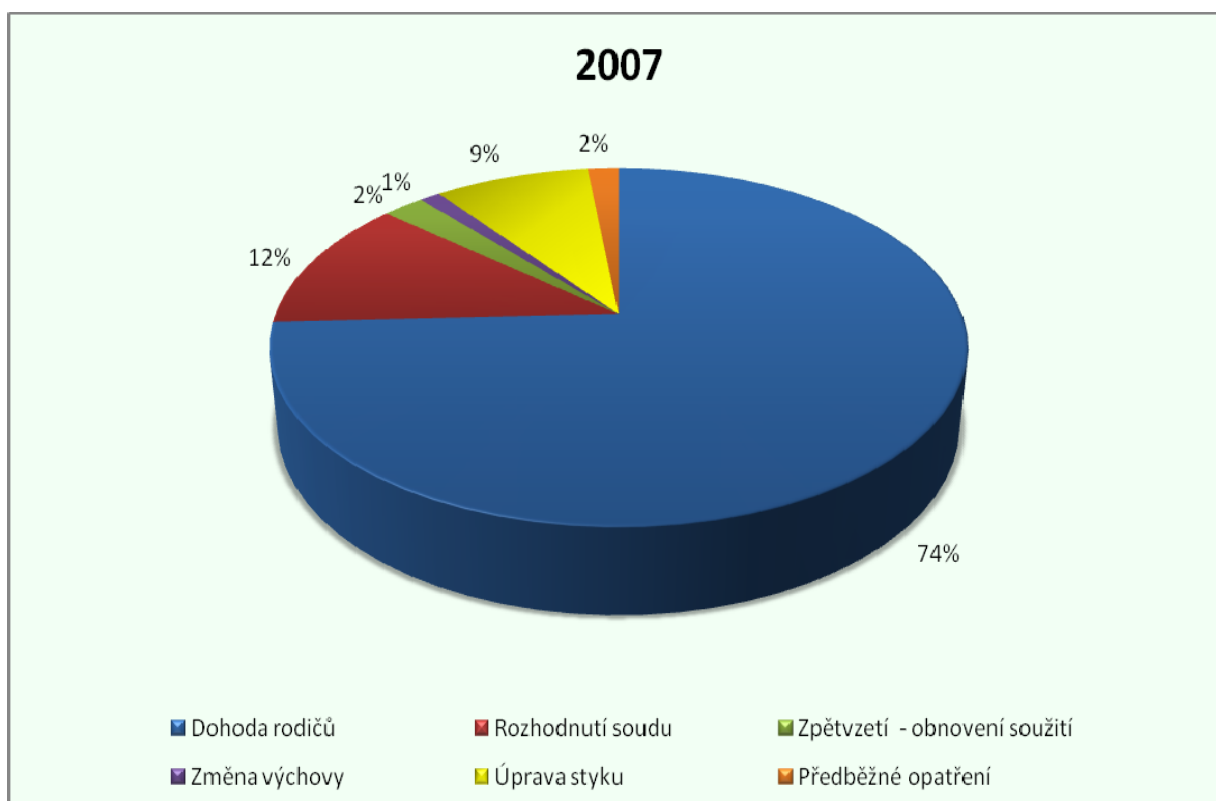
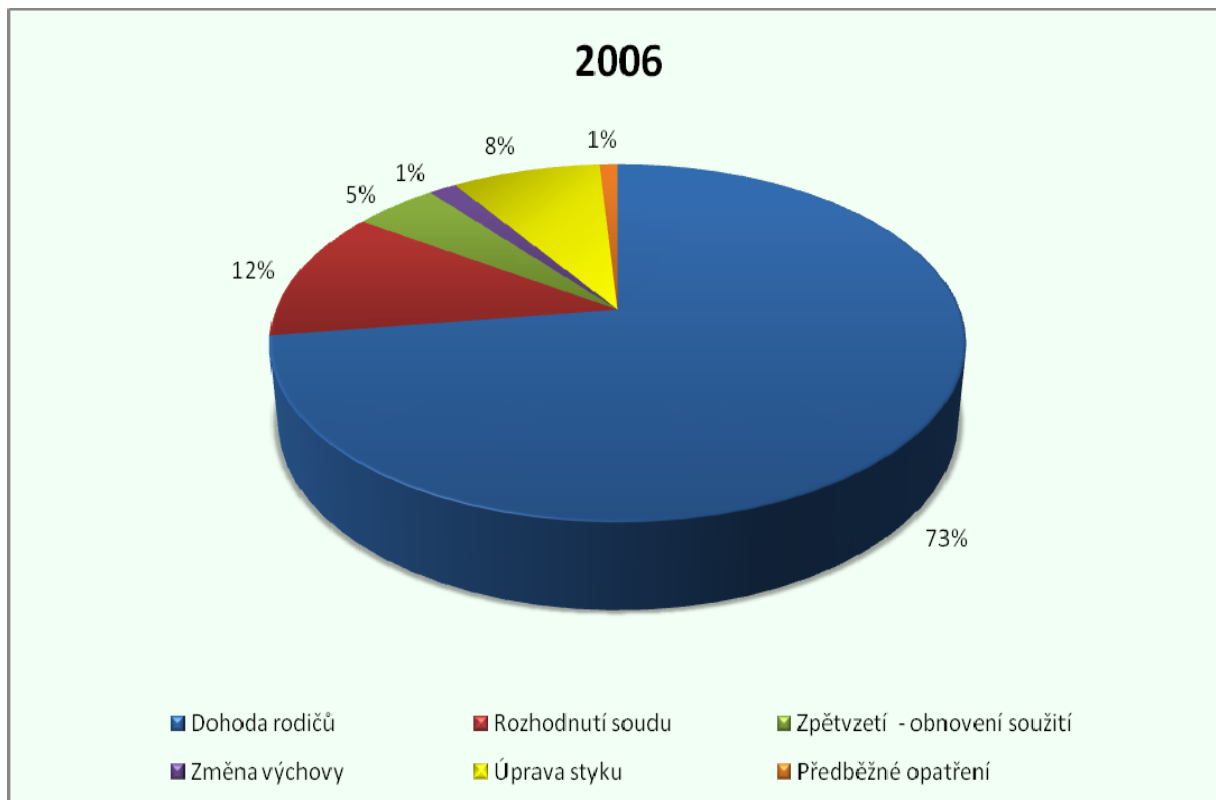
Položka	2006	2007	2008	2009	2010	celkem
Dohoda rodičů	141	130	145	149	188	753
Rozhodnutí soudu	23	21	27	20	23	114
Zpětvzetí - obnovení soužití	9	4	12	11	13	49
Změna výchovy	3	2	2	5	3	15
Úprava styku	16	15	20	12	14	77
Předběžné opatření	2	3	3	5	1	14

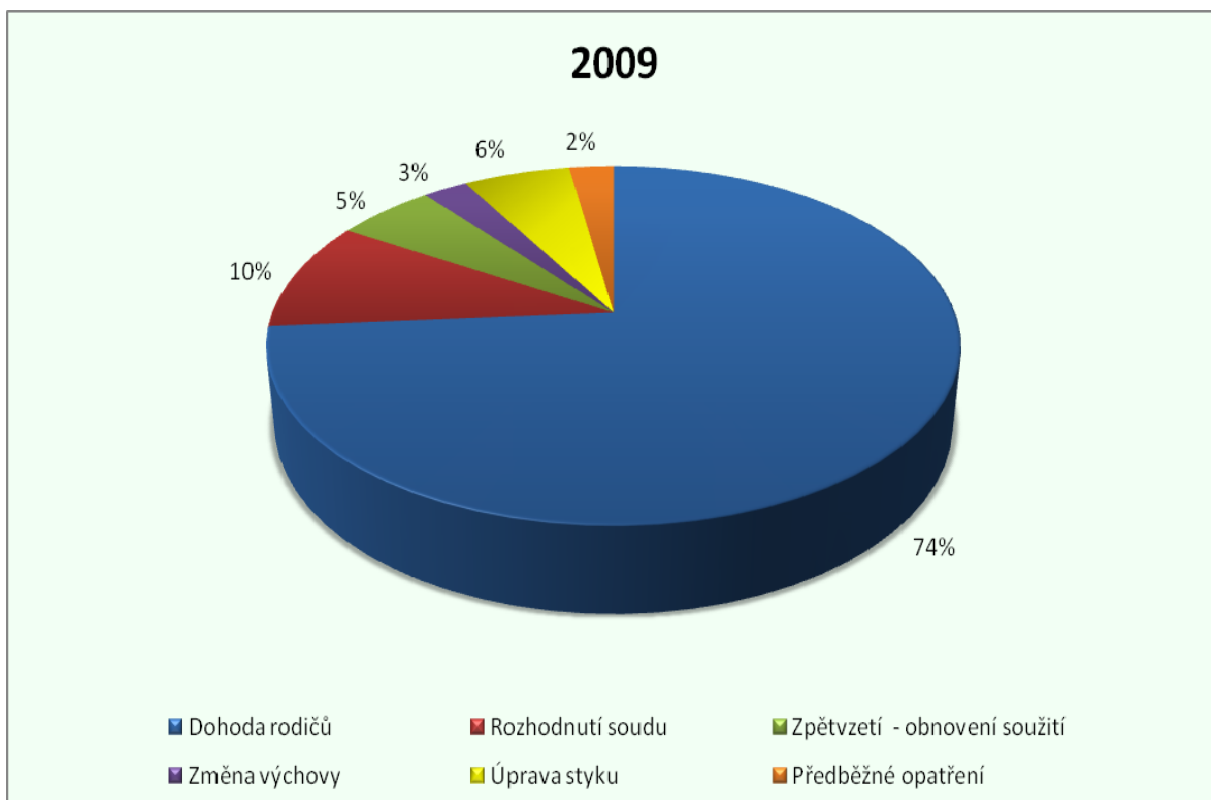
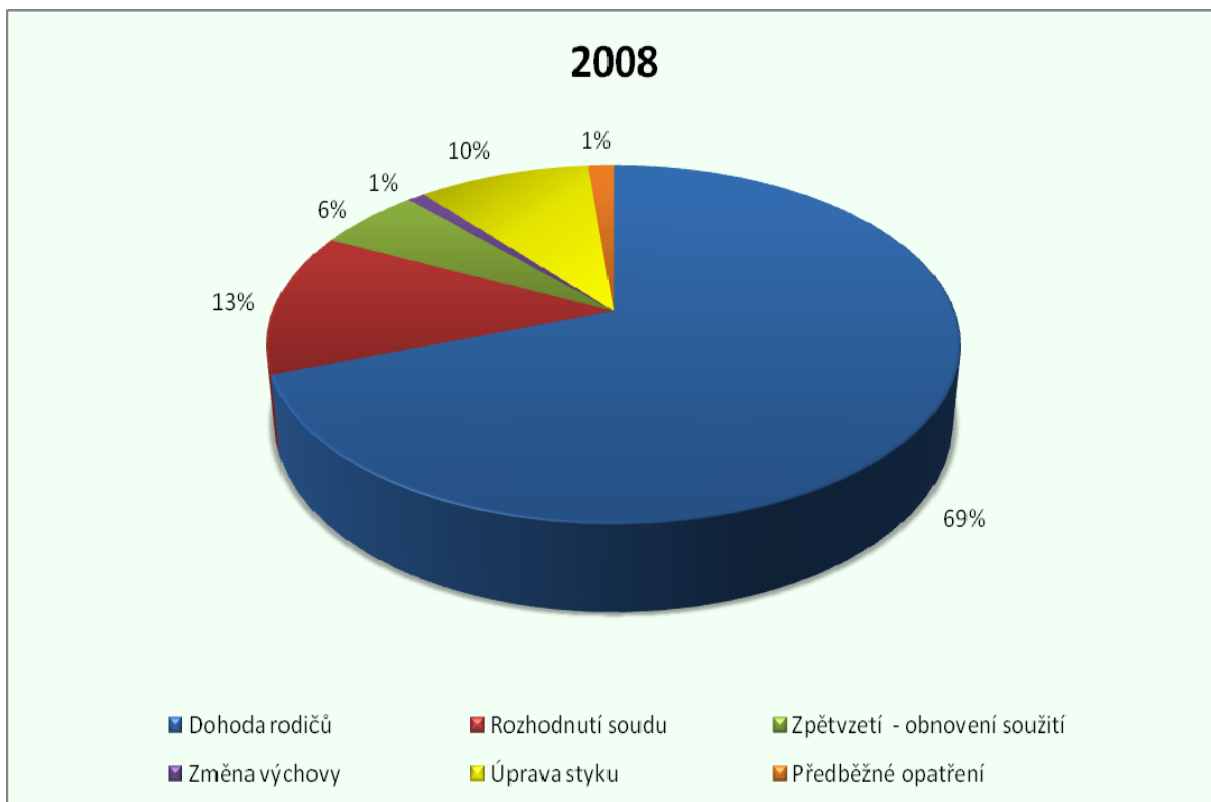
Pro přehlednější znázornění množství jednotlivých druhů rozhodování, uvádím následující graf. (Nabízí se zde možná otázka pro sociology, zda nárůst počtu úpravy poměrů v roce 2010, nějak nesouvisí se současnou hospodářskou situací. To by bylo ovšem téma pro jinou práci.)

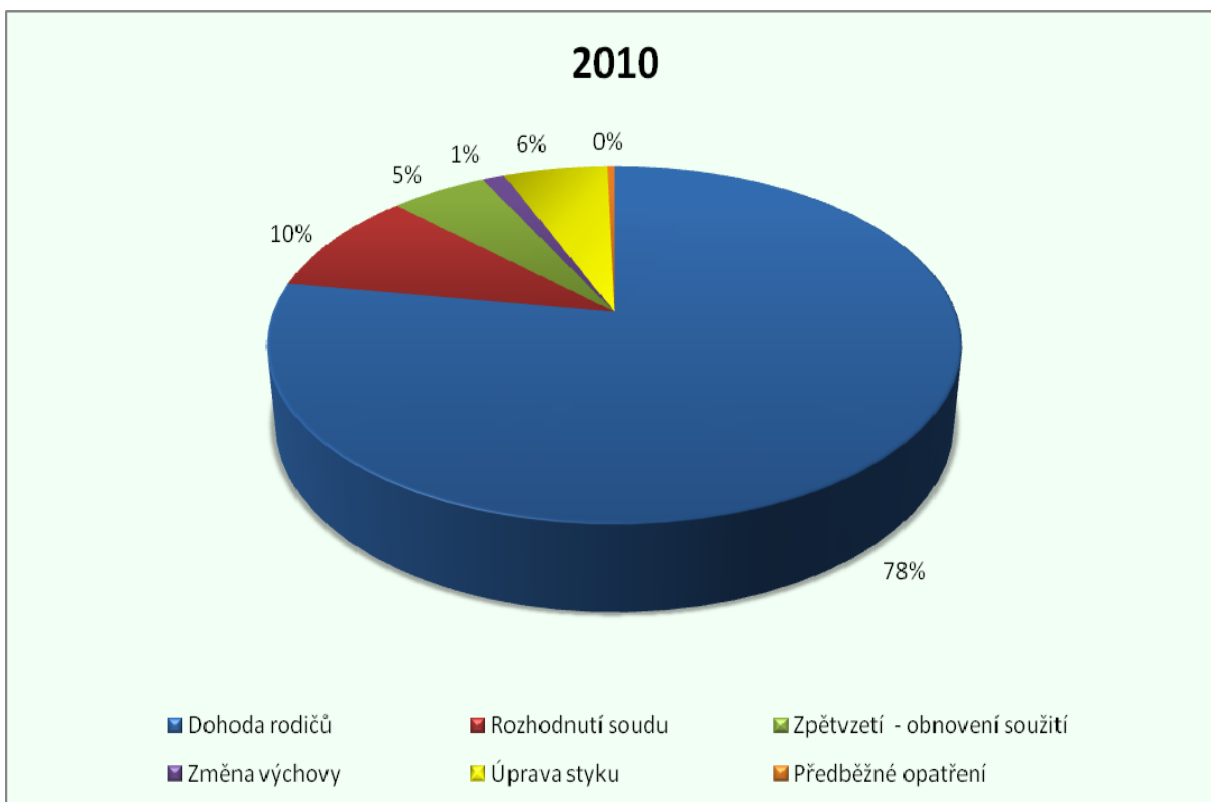

3.6.8 Grafy: vyjádření výsledků v procentech

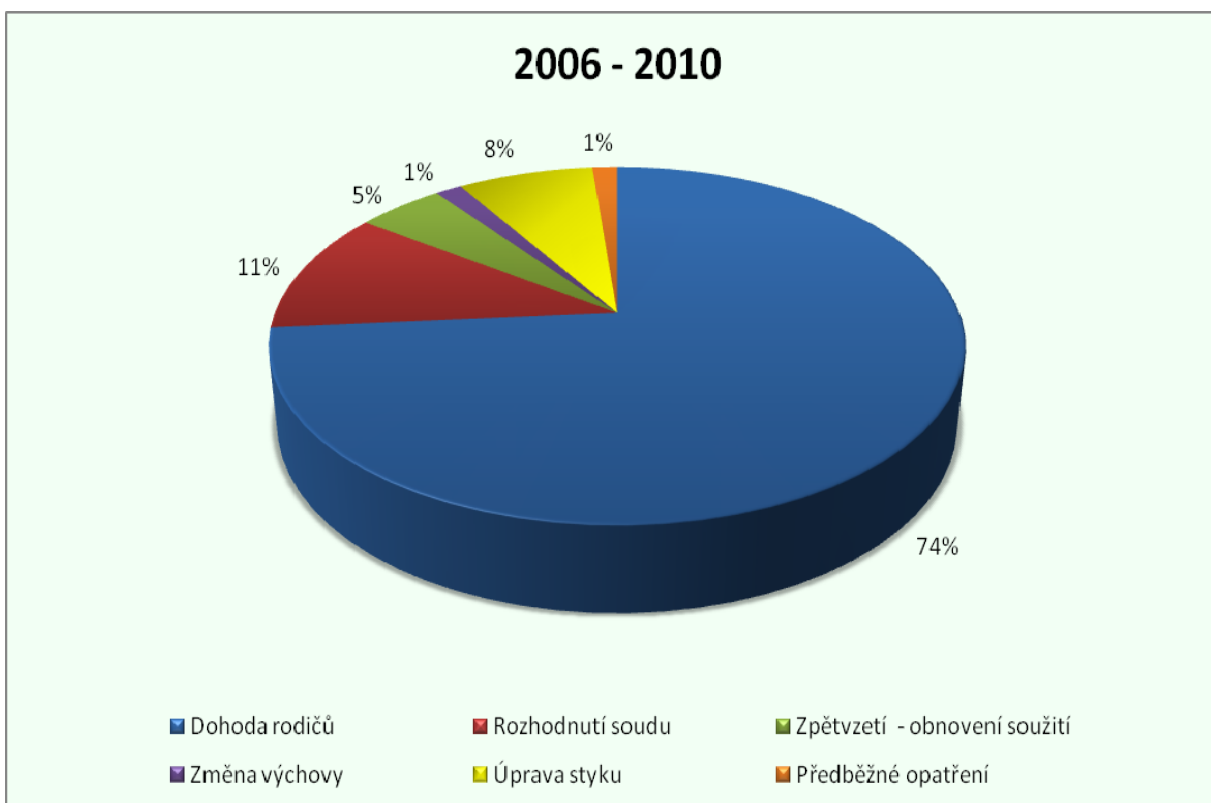
Pro hledání etických východisek se více hodí následující grafy, které ukazují v procentech, jaký jev se při jednání lidí, řešící svůj rozchod, nejčastěji opakuje. Nejprve jsou uvedeny grafy, které znázorňují výsledky výzkumu během jednotlivých let.

Následující graf názorně ukazuje, v jakém množství se objevuje určitý způsob řešení úpravy poměrů k nezletilým dětem, a to souhrnně za pět let.

4. Shrnutí výzkumu

Z provedeného zkoumání vzešly zajímavé výsledky, ze kterých byli překvapeni i sociální pracovníci OSPOD. Jejich práce je velmi vyčerpávající. Každodenně řeší konflikty dospělých, snaží se najít nejlepší řešení pro jejich nezletilé dítě. Největší satisfakcí je jim, pokud se podaří dva ukřivděné rodiče dovést k vzájemné dohodě.

Díky velké oblibě médií šířit jen skandální negativní informace, se všichni dozvídáme o velkých kauzách, které se odehrávají ve společnosti. Nabýváme tak dojem, že takto hrůzným způsobem se k sobě chová každý druhý rozvedený pár. Výsledky mého výzkumu jsou však jiné.

4.1. Případy podobné malému Alanovi

Případy podobné malému Alanovi, se ve spisech objevují naštěstí zřídka. Z celkového množství spisů představují jedno a půl procenta. Tito rodiče (z uvedených kazuistik – jednou otec, podruhé matka) své dítě programují proti druhému rodiči vštěpováním, že vše, co s ním souvisí, je špatné, škodlivé a nebezpečné. Dítě tento postoj nejen přijímá, ale začne vyvíjet i vlastní dynamiku postojů, až druhého rodiče zavrhne zcela. Dochází tím ke škodlivé deformaci celého emocionálního vývoje dítěte, které zaujímá nenávistný postoj vůči jedné z nejbližších osob bez důvodu a bez pocitů viny.⁴⁸ Takoví lidé jsou zaslepeni zlobou a jejich jediné potěšení je ublížit největšímu nepříteli, který se vyklubal z toho člověka, kterého kdysi nadevše milovali. Jejich praktiky jsou neakceptovatelné. Představují čistě egoistickou nejprimitivnější formu hédonismu.

4.2. Podobné osudy dětí, jako prožívá Matyáš

Podobný osud, jako Matyáš, prožívá tolik dětí, kolik jich představuje osm procent spisů na OSPOD. Nutnost řešení úpravy styku soudní cestou je zřetelný ukazatel občanské vyspělosti, jehož dopad je sociálně mimořádně důležitý.⁴⁹ Ukázalo se, že nejčastěji se o úpravě styku rozhodovalo u těch rodičů, kteří nebyli schopni dosáhnout dohody při úpravě poměrů. Dále se upravoval styk s dětmi, jejichž rodiče zpočátku tuto dohodu uzavřeli, ovšem poté nastaly problémy.

U těchto osmi procent případů z celkového množství spisů lze předpokládat, že vzájemné vztahy mezi rodiči jsou natolik rozvrácené, že spolu nedovedou komunikovat

⁴⁸ Srov. Eduard Bakalář a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, Karolinum, Praha 2006, s.55.

⁴⁹ Srov. Eduard Bakalář a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, Karolinum, Praha 2006, s.29.

v zájmu dítěte. Je narušena schopnost rodičů domluvit se na podobných výchovných principech, dochází k očerňování jedním druhého před dítětem, k soutěžení o lásku dítěte, rodiče nejsou před dítětem pravdomluvní. Tímto svým jednáním rodiče zabrzdí emocionální vývoj svého dítěte, nedovolí mu dále rozvíjet svou důvěru, ochuzují jej o prvky výchovy, kdy jsou důležité jak mužské tak ženské role. Rozcházející se dospělí zažívají pocity zklamání a hořkosti, smutku a beznaděje, také odhodlání nekompromisně zúčtovat se svým partnerem. Nedaří se jim povznést nad všechna ublížení, nedorozumění, nenaplněné domněnky o sobě i o bývalém partnerovi. Zoufale se snaží prosadit svou pravdu a posílit tak svůj pocit vítězství a následně své sebevědomí. Neuvědomují si, že člověk je tvor společenský, který potřebuje stabilní společenskou jednotku, nejlépe rodinu, a to po značnou část lidského života. V první řadě proto, aby pečovala o děti. Člověk – jedinec je ne-přirozený výtvar lidského úsilí. Jistě, je možné, že právě individualita představuje kladný či snad i vrcholný výdobytek lidského druhu. Je to však výdobytek, ne jakási „přirozená“ výchozí skutečnost.⁵⁰

Pro tyto rodiče se nabízí využití rodinné mediace, která je v poslední době stále častěji nařizována i soudem. Mediátor může pomoci soustředit se na podstatné záležitosti budoucího života dospělých i jejich dětí a oprostít se od vyvolávání či prohlubování nepřátelství.⁵¹ Může nasměrovat rodiče k utilitaristickému jednání podle následků stejně tak, jak to dokazují rozcházející se lidé z nejpočetnější skupiny lidí z mého výzkumu (viz. níže).

Uvědomujeme si, že kontakt a komunikace rodičů a dětí může probíhat bezproblémově nebo problémově, a to nezávisle na tom, zda rozsah styku byl soudně vymezen či nikoli. Stejně tak se nevyhnou řešení konfliktů mezi rodiči a dětmi manželé v harmonickém manželství.

4.3. Nejpočetnější způsob řešení úpravy poměrů

Z uvedených výsledků v grafu je patrné, že se nejčastěji úprava poměrů k nezletilým dětem řeší formou uzavření vzájemné dohody mezi rodiči. Prakticky tři čtvrtiny úprav. Zda je tato dohoda skutečně sdílená oběma rodiči jako správná, či zda využívají v danou chvíli zákonnou možnost této úpravy pro nesporný rozvod, to ze spi-

⁵⁰ Srov. Erazim Kohák, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, s.17.

⁵¹ Srov. Eduard Bakalář a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, Karolinum, Praha 2006, s.105.

sů vyčíst nelze. Ovšem z následného vedení spisů je patrné, že zhruba u 3 procent uzavřených dohod v budoucnu vyvstává potřeba řešit konflikt ohledně úpravy styku soudní cestou. Jistě má na tomto výsledku lví podíl i schopnost sociálních pracovníků OSPOD a také mediátorů, dovést rodiče k mimosoudní dohodě.

Ze studie vyplývá, že snad můžeme být optimističtí a věřit, že morálka největšího počtu dnešních lidí, kteří se rozhodnou vzájemné spory řešit rozchodem, je na takové úrovni, kdy si uvědomují negativní dopady vlastního chování na vývoj svých dětí. Zástupce této nejpočetnější skupiny v mé práci představují děvčata Viktorie a Natálie. Jejich rodiče se dohodli na péči střídavé, čímž ovšem nechci tuto úpravu nijak upřednostňovat. Ve spoustě spisů je možné zjistit, že i při svěřením dětí výhradně jednomu rodiči, jsou oba dospělí schopní rozumným způsobem zajistit řádnou výchovu svých dětí.

Pokud bychom chtěli v jednání dnešních lidí hledat určitý vývoj, tak musím konstatovat, že v období pěti let, od roku 2006 do roku 2010, byly shledány jen nepatrné odchylky v četnosti vyskytujících se jevů.

Závěr

Práce se zabývá etickými východisky jednání rodičů, kteří se rozcházejí, nebo spolu již nežijí ve společné domácnosti, ale stále jsou plnohodnotnými zákonnými zástupci svých dětí. Jakým způsobem zvládají rozchod či rozvod a do jaké míry jejich chování ovlivní budoucí vývoj nezletilých dětí, či zda je jejich chování vůbec mravně akceptovatelné, bylo cílem zjistit z opatrovnických spisů OM. Ze studie vzešly zajímavé výsledky, ze kterých mohou čerpat i další OSPODy. Funkce opatrovníka nezletilých dětí pro soudní řízení je jen zlomkem ve výkonu sociálně právní ochrany dětí. Ze zjištěných údajů vyplývá, že pro zkvalitnění této činnosti je dále potřebné vzdělávání sociálních pracovníků v psychologii mezilidských vztahů a především ve vedení mediace. Rozvojem této činnosti na OSPOD by tento orgán dokázal ještě lépe řešit spory mezi rodiči nezletilých dětí, a tak přispět k jejich klidnějšímu a láskyplnějšímu dětství.

Seznam použitých zdrojů:

ANZENBACHER Arno, *Úvod do filosofie*, Portál, Praha 2004, ISBN 80-7178-804-X

BAKALÁŘ Eduard a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, Karolinum, Praha 2006, ISBN 80-246-1089-2

CLARKE W. Norris, *Osoba a bytí*, Kristal OP, Praha 2007, ISBN 978-80-7195-170-4

FISCHER Ondřej, *Etika pro sociální práci*, Jabok, Praha 2008, ISBN 978-80-904137-3-3

HÖFFE Otfried, *Kantův kategorický imperativ*, Oikoymenh, Praha 2005, ISBN 80-7298-096-3

KOHÁK Erazim, *Svoboda svědomí soužití*, Slon, Praha 2004, ISBN 978-80-96429-35-9

MATĚJČEK Zdeněk, *Psychologické eseje*, Karolinum, Praha 2005, ISBN 80-246-0892-8

Sociální práce/Sociálna práca 2/2006

ÚZ, Zákon 94/1963 Sb., Sagit, Ostrava – Hrabůvka 2007, ISBN 978-80-7208-634-4

ÚZ, Sdělení č. 104/1991 Sb. O Úmluvě o právech dítěte, Sagit, Ostrava – Hrabůvka 2007, ISBN 978-80-7208-634-4

Internetové zdroje:

Článek Etika, dostupný na <http://humple.sweb.cz/etika.htm>

KELLER Jan, článek V pasti individualismu, dostupné na <http://www.novinky.cz/kultura/salon/200196-jan-keller-v-pasti-individualismu.html>

Abstrakt:

TŮMOVÁ, K. *Etická východiska jednání rodičů při úpravě poměrů k nezletilým dětem*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce T. Machula.

Klíčová slova: osoba, exkluzivista, inkluzivista, utilitarismus, individualismus, hédonismus, úprava poměrů, úprava styku, předběžné opatření, změna výchovy, dohoda rodičů, mediace.

Práce se nejprve zabývá rozlišením pojmu člověk a osoba. Předkládá od důležitých filosofů pojetí jak exkluzivistické, tak inkluzivistické. Pojednává o významu vztahovosti osoby k jejímu nejbližšímu okolí. Získání sebevlastnictví, čímž může osoba smysluplně říci „já“. Objasňuje cestu zralosti k mravnímu rozhodování. V další části práce rozebírá soudobé etické směry, a to utilitarismus, individualismus a hédonismus. Na tuto část navazuje praktické studium opatrovnických spisů na orgánu sociálně právní ochrany dětí v jednom okresním městě Jihočeského kraje. Z uložených rozsudků okresního soudu je zjišťováno, jakým způsobem jsou rodiče schopni řešit tak závažný zlom v jejich životě, jakým je rozvod či rozchod partnerů. V kazuistikách práce názorně hodnotí rozličné jednání dospělých lidí při řízení o úpravě poměrů k jejich nezletilým dětem. V přehledných grafech práce znázorňuje, které způsoby jednání osob se při soudním jednání vyskytují a v jakém množství. Závěrem práce je shrnutí výzkumu, který přinesl překvapivá zjištění a snad optimistické výsledky pro další činnost OSPOD.

Abstract:

TŮMOVÁ, K. *Ethical preconditions of parental decisions in settling affairs concerning minors.*

Key words: person, exclusivist, inclusivist, utilitarianism, individualism, hedonism, settling of relationships, settling of affairs, preliminary ruling, change of education, parents' agreement, mediation.

The thesis opens with the distinction of the concepts of a human being and a person. It then discusses two important philosophical approaches towards these concepts: exclusive and inclusive. It further deals with the relationship of a person to his or her closest surroundings and the acquisition of self-ownership, thanks to which a person can meaningfully pronounce „I“. The thesis thus attempts to unfold the way of thinking that leads towards ethical decision making. In the second part of the thesis, contemporary ethical theories as utilitarianism, individualism and hedonism are discussed. A practical study of custodial files at the Authority of Social and Legal Protection of Minors (OSPOD) in a district town in South Bohemia follows, which examines - from the available judgments of the district court - how parents are able to cope with such a binding turning point in their life as divorce or separation from a partner. The thesis attempts to evaluate clearly the different behaviour of adults during processes of settling their relationships towards their minor children, as they are described in the court case studies. Synoptical graphs are used to indicate which types of behaviour occur and to what extent during actions in court. At the end of the thesis, the research and its surprising and hopefully optimistic outcome for future activities of OSPOD is summarized.